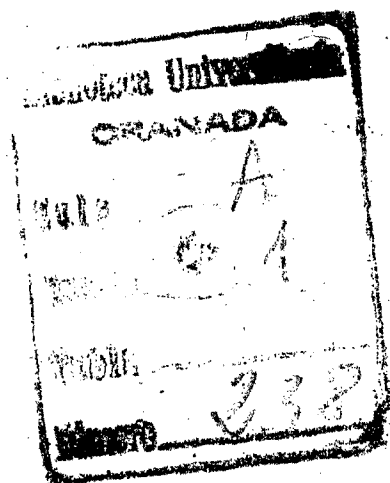
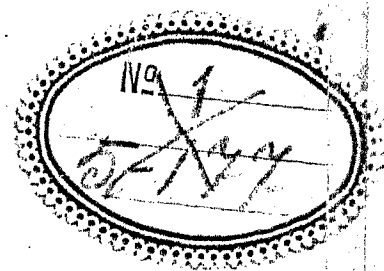

B.a. 6. 13.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

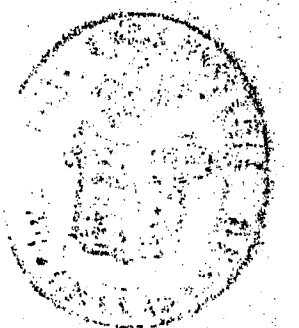
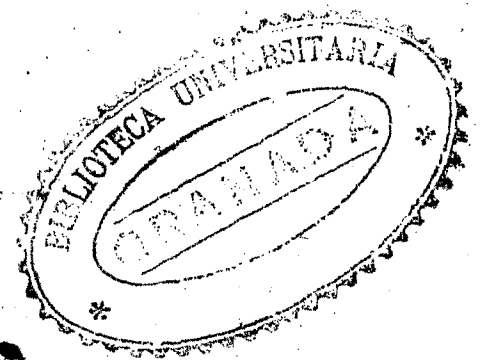
Vol. Lib. Dela Comp. de Hist & Granada. Ac
RENATI DES-CARTES *B. 1.398*

MEDITATIONES

DE PRIMA PHILOSOPHIA,

In quibus Dei existentia, & Animæ humanæ à corpore distinctio, demonstrantur.

Universidad
GRANADA
Tabla
238

AMSTERODAMI,
Apud IOHANNEM BLAEV,
CICICXLIV.

S Y N O P S I S
S E X S E Q U E N T I V M
M E D I T A T I O N V M.

Typographus Lectori S.

Cum istæ CL. V. Renati Cartesii de prima Philosophia Meditationes, occasionem dederint Disquisitioni Metaphysicæ CL. V. Petri Gassendi, & ad faciliorem illius intelligentiam multum conferre possint, rem tibi gratam me facturum existimavi si eas hîc adjungerem. Quamvis enim illarum gemina jam exstet editio, hanc tamen nostram ad collationem inter utrumque scriptum instituendam commodiorem, & quæ te nec mole nec pretio gravatura est, speravi te non aspernaturum. Vale, & nostrum studia tua juvandi propositum boni consule.

N prima causæ exponuntur propter quas de rebus omnibus, præsertim materialibus possumus dubitare; quandiu scilicet non habemus alia scientiarum fundamenta, quàm ea quæ antehac habuimus. Etsi autem istius tantæ dubitationis utilitas primâ fronte non appareat, est tamen in eo maxima quòd ab omnibus præjudiciis nos liberet, viamque facillimam sternat ad mentem à sensibus abducendam: ac denique efficiat, ut de iis, quæ postea vera esse comperiemus, non amplius dubitare possimus.

In secunda, mens quæ propriâ libertate utens supponit ea omnia non existere, de quorum existentia vel minimum potest dubitare, animadvertit fieri non posse quin ipsa interim existat. Quod etiam summa est utilitatis, quoniam hoc pacto facile distinguit quænam ad se, hoc est, ad naturam intellectualem, & quænam ad corpus pertineant. Sed quia fortè nonnulli rationes de animæ immortalitate illo in loco expectabunt, eos hîc monendos puto me conatum esse nihil scribere quod non accuratè demonstrarem: ideoque non alium ordinem sequi potuisse quàm illum qui est apud Geometras usitatus, ut nempe omnia præmitterem ex quibus quæsitâ propositio dependet, antequam de ipsa quidquam concluderem. Primum autem & præcipuum quod prærequiritur ad cognoscendam animæ immortalitatem esse ut quam maximè perspicuum de eâ conceptum, & ab omni conceptu corporis planè distinctum formemus; quod ibi factum est: Præterea verò requiri etiam ut sciamus ea omnia, quæ clarè & distinctè intelligimus, eo ipso modo quo illa intelligimus, esse vera: quod ante quartam meditationem probari non potuit; & habendum esse distinctum naturæ corporeæ conceptum, qui partim in ipsa secunda, par-

da, partim etiam in quintâ & sextâ formatur; atque ex his debere concludi ea omnia, quæ clarè & distinctè concipiuntur ut substantiæ diversæ, sicuti concipiuntur mens & corpus, esse revera substantias realiter à se mutuò distinctas; hocque in sextâ concludi: idèmq; etiam in ipsâ confirmari ex eo quòd nullum corpus nisi divisibile intelligamus: contrà autem nullam mentem nisi indivisibilem: neque enim possumus ullius mentis mediam partem concipere, ut possumus cujuslibet quantumvis exigui corporis; adeo ut eorum naturæ non modò diversæ, sed etiam quodammodo contrariæ agnoscantur. Non autem ulterius eà de re in hoc scripto me egisse; tum quia hæc sufficiunt ad ostendendum ex corporis corruptione mentis interitum non sequi, atque sic ad alterius vitæ spem mortalibus faciendam; tum etiam quia præmissæ, ex quibus ipsa mentis immortalitas concludi potest, ex totius Physicæ explicatione dependent: primò ut sciatur omnes omnino substantias, sive res, quæ à Deo creari debent ut existant, ex naturâ suâ esse incorruptibiles, nec posse unquam desinere esse, nisi ab eodem Deo concursum suum iis denegante ad nihilum reducantur; ac deinde ut advertatur corpus quidem in genere sumptum esse substantiam, ideoque nunquam etiam perire; sed corpus humanum, quatenus à reliquis differt corporibus, non nisi ex certâ membrarum configuratione, aliisque ejusmodi accidentibus esse conflatum; mentem verò humanam non ita ex ullis accidentibus constare; sed puram esse substantiam: ceterum enim omnia ejus accidentia mutantur, ut quòd alias res intelligat, alias velit, alias sentiat, &c. non idcirco ipsa mens alia evadit: humanum autem corpus aliud fit ex hoc solo quòd figura quarundam ejus partium mutetur: ex quibus sequitur corpus quidem perfacile interire, mentem autem ex naturâ suâ esse immortalem.

In tertiâ meditatione meum præcipuum argumentum ad probandum Dei existentiam satis fuse ut mihi videtur, explicui. Verumtamen, quia, ut Lectorum animos quam maxime à sensibus abducerem, nullis ibi comparationibus à rebus corporeis peritis volui uti, multæ fortasse obscuritates remanserunt, sed quæ, ut spero, postea

in

in responsionibus ad objectiones planè tollentur; ut inter ceteras quomodo idea entis summè perfecti, quæ in nobis est, tantum habeat realitatis objectivæ, ut non possit non esse à causâ summè perfectâ, quod ibi illustratur comparatione machinæ valde perfectæ, cujus idea est in mente alicujus artificis; ut enim artificium objectivum hujus ideæ debet habere aliquam causam, nempe scientiam hujus artificis, vel alicujus alterius à quo illam accepit, ita idea Dei, quæ in nobis est, non potest non habere Deum ipsum pro causâ.

In quartâ probatur ea omnia quæ clarè & distinctè percipimus esse vera: simulque in quo ratio falsitatis consistat explicatur: quæ necessario sciri debent tam ad præcedentia firmanda, quàm ad reliqua intelligenda. Sed ibi interim est advertendum nullo modo agi de peccato, vel errore qui committitur in persecutione boni & mali, sed de eo tantum qui contingit in dijudicatione veri & falsi: Nec ea spectari quæ ad fidem pertinent, vel ad vitam agendam, sed tantum speculativas, & solius luminis naturalis ope cognitæ veritates.

In quintâ, præterquàm quòd natura corporea in genere sumpta explicatur, novâ etiam ratione Dei existentia demonstratur: sed in quâ rursus nonnullæ fortè occurrent difficultates, quæ postea in responsione ad objectiones resolventur: ac denique ostenditur quo pacto verum sit ipsarum Geometricarum demonstrationum certitudinem à cognitione Dei pendere.

In sextâ denique intellectio ab imaginatione secernitur; distinctionum signa describuntur: mentem realiter à corpore distingui, probatur: eandem nihilominus tam arctè illi esse conjunctam, ut unum quid cum ipsâ componat, ostenditur; omnes errores qui à sensibus oriri solent recensentur, modi quibus vitari possint exponuntur; & denique rationes omnes ex quibus rerum materialium existentia possit concludi, afferuntur; non quòd eas valde utiles esse putarim ad probandum id ipsum quod probant, nempe revera esse aliquem mundum, & homines habere corpora, & similia, de

A 3

qui

quibus nemo unquam sana mentis seriò dubitavit; sed quia illas considerando agnoscitur non esse tam firmas, nec tam perspicuas, quàm sunt eae, per quas in mentis nostrae & Dei cognitionem devenimus; adeò ut hæc sint omnium certissima, & evidentissima, quae ab humano ingenio sciri possint. Cujus unius rei probationem in his meditationibus mihi pro scopo proposui. Nec idcirco hæc recensio varias alias quæstiones, de quibus etiam in ipsis ex occasione tractatur.

M E D I-

MEDITATIONVM

De prima

PHILOSOPHIA,

In quibus

Dei existentia & Animæ à corpore distinctio
demonstrantur,

P R I M A.

De iis quæ in dubium revocari possunt.

Nimadverti jam ante aliquot annos, quàm multa ineunte ætate falsa pro veris admiserim, & quàm dubia sint quæcumque istis postea superextruxi, ac proinde funditus omnia semel in vita esse evertenda, atque à primis fundamentis denuò inchoandum, si quid aliquando firmum, & mansurum cupiam in scientiis stabilire; sed ingens opus esse videbatur, eamque ætatem expectabam, quæ foret tam matura, ut capeffendis disciplinis aptior nulla sequeretur. Quare tamdiu cunctatus sum ut deinceps essem in culpâ, si quod temporis superest ad agendum, deliberando consumerem. Opportunè igitur hodie mentem curis omnibus exsolvi, securum mihi otium procuravi, solus secedo, seriò tandem & liberè generali huic mearum opinionum everfioni vacabo. Ad hoc autem non erit necesse, ut omnes esse falsas ostendam, quod nunquam fortassis assequi possem; sed quia jam ratio persuadet non minùs accuratè ab iis quæ non planè certa sunt, atque indubitata, quàm ab apertè falsis assensionem esse cohibendam, satis erit ad omnes rejiciendas, si aliquam rationem dubitandi in unaquaque reperero. Nec idè etiam singulæ erunt percurrendæ, quod operis esset infiniti: sed quia suffossis fundamentis quidquid iis superædificatum est, sponte collabitur, aggrediar statim ipsa principia, quibus illud omne quod olim

olim credidi nitebatur. Nempe quidquid hactenus ut maximè verum admisi, vel à sensibus, vel per sensus accepi, hos autem interdum fallere deprehendi; ac prudentiæ est nunquam illis planè confidere qui nos vel semel deceperunt. Sed fortè quamvis interdum sensus circa minuta quædam & remotiora nos fallant, pleraque tamen alia sunt de quibus dubitari planè non potest, quamvis ab iisdem hauriantur; ut jam me hîc esse, foco assidere, hyemali togâ esse indutum, chartam istam manibus contrectare, & similia: manus verò has ipsas, totumque hoc corpus meum esse, quâ ratione posset negari? nisi me fortè comparem nescio quibus insanis, quorum cerebella tam contumax vapor ex atra bile labefactat, ut constanter asseverent vel se esse reges, cum sunt pauperrimi, vel purpura indutos, cum sunt nudi, vel caput habere fictile, vel se rotos esse cucurbitas, vel ex vitro conflatos; sed amentes sunt isti, nec minùs ipse demens viderer, si quod ab iis exemplum ad me transferrem. Præclarè sanè, tanquam non sim homo qui solem noctu dormire, & eadem omnia in somnis pati, vel etiam interdum minùs verisimilia, quàm quæ isti vigilantes: quàm frequenter verò usitata ista, me hîc esse, togâ vestiri, foco assidere, quies nocturna persuadet? cum tamen positus vestibus jaceo inter strata; atqui nunc certè vigilantibus oculis intueor hanc chartam, non sopitum est hoc caput quod commoveo, manum istam prudens & sciens extendo, & sentio; non tam distincta contingerent dormienti: quasi scilicet non recorder à similibus etiam cogitationibus me aliàs in somnis fuisse delusum: quæ dum cogito attentius, tam planè video nunquam certis indiciis vigiliam à somno posse distinguere, ut obstupescam, & ferè hic ipse stupor mihi opinionem somni confirmet. Age ergo somniemus, nec particularia ista vera sint, nos oculos aperire, caput movere, manus extendere, nec fortè etiam nos habere tales manus, nec tale totum corpus; tamen profectò fatendum est visa per quietem esse veluti quasdam pictas imagines, quæ non nisi ad similitudinem rerum verarum fingi potuerunt; Ideoque saltem generalia hæc, oculos, caput, manus, totumque corpus res quasdam non imaginarias, sed veras existere: nam sanè pictores ipsi, ne tum quidem, cum Sirenas & Satyriscos maximè inusitatis formis fingere student, naturas omni ex parte novas iis possunt assignare, sed tantummodo diversorum animalium membra permiscet; vel si fortè aliquid excogitent adeò novum, ut nihil omnino ei simile fuerit visum, atque ita planè fictitium sit

& fal-

& falsum; certè tamen ad minimum veri colores esse debent, ex quibus illud componant: nec dispari ratione, quamvis etiam generalia hæc, oculi, caput, manus, & similia imaginaria esse possent, necessariò tamen saltem alia quædam adhuc magis simplicia, & universalia vera esse fatendum est, ex quibus tanquam coloribus veris omnes istæ seu veræ, seu falsæ, quæ in cogitatione nostra sunt, rerum imagines effinguntur. Cujus generis esse videntur natura corporea in communi, ejusque extensio; item figura rerum extensarum; item quantitas, sive earundem magnitudo, & numerus: item locus in quo existant, tempusque per quod durent, & similia. Quapropter ex his forsitan non malè concludemus Physicam, Astronomiam, Medicinam, disciplinæque alias omnes, quæ à rerum compositarum consideratione dependent, dubias quidem esse; atqui Arithmeticam, Geometriam, aliàsque ejusmodi, quæ nonnisi de simplicissimis & maximè generalibus rebus tractant, atque utrum eæ sint in rerum naturâ nec ne, parum curant, aliquid certi atque indubitati continere: nam sive vigilem, sive dormiam, duo & tria simul juncta sunt quinque, quadratumque non plura habet latera quàm quatuor; nec fieri posse videtur ut tam perspicuæ veritates in suspicionem falsitatis incurrant. Verumtamen infixam quædam est meæ menti vetus opinio Deum esse qui potest omnia, & à quo talis, qualis existo, sum creatus: unde autem scio illum non fecisse ut nulla planè sit terra, nullum cœlum, nulla res extensa, nulla figura, nulla magnitudo, nullus locus, & tamen hæc omnia non aliter quàm nunc mihi videantur existere? imò etiam quemadmodum judico interdum alios errare circa ea quæ se perfectissimè scire arbitrantur, ita ego ut fallar quoties duo & tria simul addo, vel numero quadrati latera, vel si quid aliud facilius fingi potest? At fortè noluit Deus ita me decipi, dicitur enim summè bonus; sed si hoc ejus bonitati repugnaret talem me creasse, ut semper fallar, ab eadem etiam videretur esse alienum permittere ut interdum fallar; quod ultimum tamen non potest dici. Essent verò fortasse nonnulli qui tam potentem aliquem Deum mallent negare, quàm res alias omnes credere esse incertas; sed iis non repugnemus, totumque hoc de Deo demus esse fictitium; at seu fato, seu casu, seu continuata rerum serie, seu quovis alio modo me ad id quod sum pervenisse supponant; quoniam falli & errare imperfectio quædam esse videtur, quò minùs potentem originis meæ auctorem assignabunt, eò probabilius erit me tam imperfectum esse

b

ut

ut semper fallar : quibus sanè argumentis non habeo quod respondeam , sed tandem cogor fateri nihil esse ex iis quæ olim vera putabam , de quo non liceat dubitare , idque non per inconsiderantiam , vel levitatem , sed propter validas & meditata rationes , id eoque etiam ab iisdem , non minùs quàm ab apertè falsis accuratè deinceps assensionem esse cohibendam , si quid certi velim invenire . Sed nondum sufficit hæc advertisse , curandum est ut recorder , assiduè enim recurrunt consuetæ opiniones , occupantque credulitatem meã tanquam longo usu & familiaritatis jure sibi devinctam , ferè etiam me invito ; nec unquam iis assentiri , & credere desuescam , quamdiu tales esse supponam quales sunt revera , nempe aliquo quidem modo dubias , ut jam jam ostensum est , sed nihilominùs valde probabiles , & quas multò magis rationi consentaneum sit credere quàm negare . Quapropter , ut opinor , non malè agam , si voluntate planè in contrarium versa me ipsum fallam , illasque aliquandiu omninò falsas , imaginariásque esse fingam , donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus , nulla amplius prava consuetudo iudicium meum à recta rerum perceptione detorqueat . Etenim scio nihil inde periculi , vel erroris interim sequuturum , & me plus æquo diffidentia indulgere non posse , quandoquidem nunc non rebus agendis , sed cognoscendis tantùm incumbo . Supponam igitur non optimum Deum fontem veritatis , sed Genium aliquem malignum , eundemque summè potentem , & callidum omnem suam industriam in eo posuisse , ut me falleret : putabo cælum , aërem , terram , colores , figuras , sonos , cunctaque externa nihil aliud esse quàm ludificationes formiorum , quibus insidias credulitati meæ tetendit : considerabo meipsum tanquam manus non habentem , non oculos , non carnem , non sanguinem , non aliquem sensum , sed hæc omnia me habere falsò opinantem : manebo obstinatè in hac meditatione defixus , atque ita siquidem non in potestate meã sit aliquid veri cognoscere , at certè hoc quod in me est ne falsis assentiar , nec mihi quidquam iste deceptor , quantumvis potens , quantumvis callidus possit imponere , obfirmatã mente cavebo . Sed laboriosum est hoc institutum , & desidia quædam ad consuetudinem vitæ me reducit , nec aliter quàm captivus , qui fortè imaginaria libertate fruebatur in somnis , quum postea suspicari incipit se dormire , timet excitari , blandisq; illusionibus lentè connivet : sic sponte relabor in veteres opiniones , vereorq; expergisci , ne placidæ quieti labo-

laboriosa vigilia succedens non in aliqua luce , sed inter inextricabiles jam motarum difficultatum tenebras in posterum sit degenda .

M E D I T A T I O I I .

De natura mentis humane : Quòd ipsa sit notior quàm corpus .

IN tantas dubitationes hesternã meditatione conjectus sum , ut nequeam amplius earum oblivisci , nec videam tamen qua ratione solvendæ sint , sed tanquam in profundum gurgitem ex improviso delapsus ita turbatus sum , ut nec possim in imo pedem figere , nec enatare ad summum . Enitar tamen & tentabo rursus eandem viam quam heri fueram ingressus , removendo scilicet illud omne quod vel minimum dubitationis admittit , nihilo seciùs quàm si omninò falsum esse comperissem , pergámque porrò donec aliquid certi , vel si nihil aliud , saltè hoc ipsum pro certo nihil esse certi cognoscam . Nihil nisi punctum petebat Archimedes , quod esset firmum & immobile , ut integram terram loco dimoveret ; magna quoque speranda sunt , si vel minimum quid invenero quod certum sit & inconcussum . Suppono igitur omnia quæ video falsa esse , credo nihil unquam extitisse eorum quæ mendax memoria repræsentat , nullos planè habeo sensus ; corpus , figura , extensio , motus , locúsq; sunt chimeræ ; quid igitur erit verum ? fortassis hoc unum nihil esse certi . Sed unde scio nihil esse diversum ab iis omnibus quæ jam jam recensui , de quo ne minima quidem occasio sit dubitandi ? Nunquid est aliquis Deus , vel quocunq; nomine illum vocè , qui mihi has ipsas cogitationes immittit ? quare verò hoc putem , cum forsã ipsemet illarum author esse possim ? Nunquid ergo saltem ego aliquid sum ? sed jam negavi me habere ullos sensus , & ullum corpus ; hæreo tamen , nam quid inde ? sumne ita corpori , sensibusque alligatus , ut sine illis esse non possim ? sed mihi persuasi , nihil planè esse in mundo , nullum cælum , nullam terram , nullas mentes , nulla corpora , nonne igitur etiam me non esse ? imò certè ego eram si quid mihi persuasi : sed est deceptor nescio quis , summè potens , summè callidus , qui de industria me semper fallit ; haud dubiè igitur ego etiam sum si me fallit , & fallat quantum potest , nunquam tamen efficiet , ut nihil sim quamdiu me aliquid esse cogitabo : adèd ut omnibus satis superq; pensitatis deniq; statuendum sit hoc pronuntiatum , Ego sum , ego existo , quoties à me profertur , vel mente concipitur , necessariò esse verum . Nondum verò satis intelligo , quisnam sim ego ille ,

qui jam necessariò sum, deincepsque cavendum est ne fortè quid aliud imprudenter assumam in locum mei, sicque aberrè etiam in ea cognitione, quam omnium certissimam, evidentissimamque esse contendo. Quare jam denuò meditabor quidnam me olim esse crediderim, priusquam in has cogitationes incidissem; ex quo deinde subducam quidquid allatis rationibus vel minimum potuit infirmari, ut ita tandem præcisè remaneat illud tantum quod certum est & inconcussum. Quidnam igitur antehac me esse putavi? hominem scilicet; sed quid est homo? dicamne animal rationale? non, quia postea quærendum foret quidnam animal sit, & quid rationale, atque ita ex unâ quæstione in plures difficiliorésque delaberer; nec jam mihi tantum otii est, ut illo velim inter istiusmodi subtilitates abuti: sed hic potiùs attendam quid sponte, & naturâ duce cogitationi meæ antehac occurrebat quoties quid essem considerabam: nempe occurrebat primò me habere vultum, manus, brachia, totamque hanc membrorum machinam, qualis etiam in cadavere cernitur, & quam corporis nomine designabam; occurrebat præterea me nutriri, incedere, sentire & cogitare; quas quidem actiones ad animam referebam; sed quid esset hæc anima vel non advertēbam, vel exiguum nescio quid imaginabar instar venti, vel ignis, vel ætheris, quod crassioribus mei partibus esset infusum: de corpore verò ne dubitabam quidem, sed distinctè me nosse arbitrabar ejus naturam, quam si fortè, qualem mente concipiebam, describere tentassem, sic explicuissem: per corpus intelligo illud omne quod aptum est figurâ aliquâ terminari, loco circumscribi, spatium sic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat; tactu, visu, auditu, gustu, vel odoratu percipi, nec non moveri pluribus modis, non quidem à se ipso, sed ab alio quopiam à quo tangatur; namque habere vim seipsum movendi, item sentiendi, vel cogitandi nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam; quinimò mirabar potiùs tales facultates in quibusdam corporibus reperiri. Quid autem nunc ubi suppono deceptorem aliquem potentissimum, &, si fas est dicere, malignum, datâ operâ in omnibus, quantum potuit, me delusisse, possumne affirmare me habere vel minimum quid ex iis omnibus, quæ jam dixi ad naturam corporis pertinere? attendo, cogito, revolvo, nihil occurrit, fatigor eadem frustra repetere. Quid verò ex iis quæ animæ tribuebam, nutriri, vel incedere? quando-

quandoquidem jam corpus non habeo, hæc quoque nihil sunt nisi figmenta: sentire? nempe etiam hoc non fit sine corpore, & permulta sentire visus sum in somnis quæ deinde animadverti me non sensisse: cogitare? hinc invenio, cogitatio est, hæc sola à me divelli nequit, ego sum, ego existo, certum est. Quandiu autem? nempe quandiu cogito; nam fortè etiam fieri posset, si cessarem ab omni cogitatione ut illico totus esse desinerem: nihil nunc admitto nisi quod necessariò sit verum: sum igitur præcisè tantum res cogitans, id est, mens, sive animus, sive intellectus, sive ratio, voces mihi priùs significationis ignotæ: sum autem res vera, & verè existens, sed qualis res? dixi, cogitans. Quid præterea? imaginabor: non sum compages illa membrorum, quæ corpus humanum appellatur; non sum etiam tenuis aliquis aër istis membris infusus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quidquid mihi fingo, suppositi enim ista nihil esse; manet positio, nihilominus tamen ego aliquid sum. Fortassis verò contingit, ut hæc ipsa, quæ suppono nihil esse, quia mihi sunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me quem novi? nescio, de hac re jam non disputo; de iis tantum quæ mihi nota sunt judicium ferre possum: novi me existere, quæro quis sim ego ille quem novi: certissimum est hujus sic præcisè sumpti notitiam non pendere ab iis quæ existere nondum novi: non igitur ab iis ullis, quæ imaginatione effingo. Atque hoc verbum, *effingo*, admonet me erroris mei: nam fingerem reverà si quid me esse imaginarer, quia nihil aliud est imaginari quàm rei corporeæ figuram, seu imaginem contemplari; jam autem certò scio me esse, simulque fieri posse ut omnes istæ imagines, & generaliter quæcumque ad corporis naturam referuntur, nihil sint præter insomnia; quibus animadvertis, non minus ineptire videor dicendo, imaginabor, ut distinctiùs agnoscam quisnam sim, quàm si dicerem, jam quidem sum experrectus, videoque nonnihil veri, sed quia nondum video satis evidenter, datâ operâ obdormiam ut hoc ipsum mihi somnia veriùs, evidentiùsque præsentent. Itaque cognosco nihil eorum quæ possum imaginationis ope comprehendere ad hanc quam de me habeo notitiam pertinere, mentemque ab illis diligentissimè esse avocandam, ut suam ipsa naturam quàm distinctissimè percipiat. Sed quid igitur sum? res cogitans: quid est hoc? nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & sentiens.

Non pauca fanè hæc sunt, si cuncta ad me pertineant, sed quidni pertinerent? nonne ego ipse sum qui jam dubito ferè de omnibus, qui nonnihil tamen intelligo, qui hoc unum verum esse affirmo, nego cætera, cupio plura nosse, nolo decipi, multa vel invitus imaginor, multa etiam tanquam à sensibus venientia animadverto. Quid est horum, quamvis semper dormiam, quamvis etiam is qui me creavit quantum in se est me deludat, quod non æquè verum sit ac me esse? quid est quod à mea cogitatione distinguatur? quid est quod à me ipso separatum dici possit? Nam quòd ego sim qui dubitem, qui intelligam, qui velim, tam manifestum est, ut nihil occurrat per quod evidentius explicetur: sed verò etiam ego idem sum qui imaginor, nam quamvis fortè, ut supposui, nulla prorsus res imaginata vera sit, vis tamen ipsa imaginandi revera existit, & cogitationis meæ partem facit: idem denique ego sum qui sentio, sive qui res corporeas tanquam per sensus animadverto: videlicet jam lucem video, strepitum audio, calorem sentio; falsa hæc sunt, dormio enim. At certè videre videor, audire, calefcere, hoc falsum esse non potest, hoc est propriè quod in me sentire appellatur; atque hoc præcisè sic sumptum nihil aliud est quàm cogitare: ex quibus equidem aliquantò melius incipio nosse quisnam sim: sed adhuc tamen videtur, nec possum abstinere quin putem, res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, & quas ipsi sensus explorant, multò distinctius agnosci quam istud nescio quid mei, quod sub imaginationem non venit: quanquam profectò sit mirum res quas animadverto esse dubias, ignotas, à me alienas, distinctius quàm quod verum est, quod cognitum, quàm denique me ipsum à me comprehendi: sed video quid sit, gaudet aberrare mens mea, nec dum se patitur intra veritatis limites cohiberi. Esto igitur, & adhuc semel laxissimas habenas ei permittamus, ut illis paulò post opportunè reductis faciliùs se regi patiat. Consideremus res illas quæ vulgò putantur omnium distinctissimè comprehendi; corpora scilicet, quæ tangimus, quæ videmus, non quidem corpora in communi, generales enim istæ perceptiones aliquantò magis confusæ esse solent, sed unum in particulari; sumamus exempli causâ hanc ceram; nuperrimè ex favis fuit educta, nondum amisit omnem saporem sui mellis, nonnihil retinet odoris florum ex quibus collecta est; ejus color, figura, magnitudo, manifesta sunt: dura est, frigida est, facilè tangitur, ac si articulo ferias emittet sonum;

sonum; omnia denique illi adsunt quæ requiri videntur ut corpus aliquod possit quàm distinctissimè cognosci. Sed ecce, dum loquor, igni admovetur, saporis reliquiæ purgantur, odor expirat, color mutatur, figura tollitur, crescit magnitudo, fit liquida, fit calida, vix tangi potest, nec jam si pulses emittet sonum: remanétne adhuc eadem cera? remanere fatendum est, nemo negat, nemo aliter putat. Quid erat igitur in eâ quod tam distinctè comprehendebatur? certè nihil eorum quæ sensibus attingebam; nam quæcunque sub gustum, vel odoratum, vel visum, vel tactum, vel auditum veniebant, mutata jam sunt, remanet cera. Fortassis illud erat quod nunc cogito, nempe ceram ipsam non quidem fuisse istam dulcedinem mellis, nec florum fragrantiam, nec istam albedinem, nec figuram, nec sonum, sed corpus quod mihi apparebat paulò antè modis istis conspicuum, nunc diversis: quid est autem hoc præcisè quod sic imaginor? attendamus, & remotis iis, quæ ad ceram non pertinent, videamus quid superfit; nempe nihil aliud quàm extensum quid, flexibile, mutabile: Quid verò est hoc flexibile, mutabile? an quod imaginor hanc ceram ex figurâ rotundâ in quadratam, vel ex hac in triangularem verti posse? nullo modo, nam innumerabilium ejusmodi mutationum capacem eâ esse comprehendo, nec possum tamen innumerabiles imaginando percurrere, nec igitur comprehensio hæc ab imaginandi facultate perficitur. Quid extensum? nunquid etiam ipsa ejus extensio est ignota? nam in cera liquecente fit major, major in ferventi, majorque rursus si calor augeatur; nec rectè judicarem quid sit cera, nisi putarem hanc etiam plures secundum extensionem varietates admittere quàm fuerim unquam imaginando complexus: superest igitur ut concedam, me nequidem imaginari quid sit hæc cera, sed sola mente percipere: dico hanc in particulari, de cera enim in communi clarius est: quænam verò est hæc cera quæ non nisi mente percipitur; nempe eadem quam video, quam tango, quam imaginor; eadem denique quam ab initio esse arbitrabar: atqui, quod notandum est, ejus perceptio non visio, non tactio, non imaginatio est, nec unquam fuit, quamvis priùs ita videretur, sed solius mentis inspectio, quæ vel imperfecta esse potest & confusa, ut priùs erat, vel clara & distincta, ut nunc est, prout minus vel magis ad illa ex quibus constat attendo. Miror verò interim quàm prona sit mea mens in errores, nam quamvis hæc apud me tacitus, & sine voce considerem, hæreo tamen in

men in verbis ipsis, & ferè decipior ab ipso usu loquendi: dicimus enim nos videre ceram ipsammet si adsit, non ex colore, vel figura eam adesse judicare, unde concluderem statim, ceram ergo visione oculi, non solum mentis inspectione cognosci: nisi jam fortè respexissem ex fenestra homines in platea transeuntes, quos etiam ipsos non minus usitatè quàm ceram dico me videre: quid autem video præter pileos & vestes, sub quibus latere possent automata, sed judico homines esse: atque ita id quod putabam me videre oculis, sola judicandi facultate, quæ in mente meâ est, comprehendo. Sed pudeat suprâ vulgus sapere cupientem ex formis loquendi quas vulgus invenit dubitationem quæsiuisse, pergamsque deinceps, attendendo utrùm ergo perfectiùs, evidentiùsque percipiebam quid esset cera, cum primùm aspexi, credidique me illam ipso sensu externo, vel saltem sensu communi, ut vocant, id est potentiâ imaginatrice cognoscere; an verò potiùs nunc, postquam diligentius investigavi tum quid ea sit, tum quomodo cognoscatur: certè hac de re dubitare esset ineptum, nam quid fuit in prima perceptione distinctum? quid quod non à quovis animali haberi posse videretur? at verò cum ceram ab externis formis distinguo, & tanquam vestibis detractis nudam considero, sic illam revera, quamvis adhuc error in iudicio meo esse possit, non possum tamen sine humana mente percipere. Quid autem dicam de hac ipsa mente, sive de me ipso, nihil-dum enim aliud admitto in me esse præter mentem, quid inquam ego qui hanc ceram videor tam distinctè percipere, nunquid me ipsum non tantùm multò veriùs, multò certiùs, sed etiam multò distinctiùs, evidentiùsque cognosco? nam si judico ceram existere ex eo quod hanc videam, certè multò evidentiùs efficitur me ipsum etiam existere ex eo ipso quòd hanc videam: fieri enim potest ut hoc quod video non verè sit cera, fieri potest ut ne quidem oculos habeam, quibus quidquam videatur; sed fieri planè non potest cum videam, sive (quod jam non distinguo) cum cogitem me videre, ut ego ipse cogitans non aliquid sim: simili ratione si judico ceram esse ex eo quòd hanc tangam, idem rursus efficietur, videlicet me esse: si ex eo quòd imaginer, vel quavis alia ex causa, idem planè. Sed & hoc ipsum quod de cera animadverto, ad reliqua omnia quæ sunt extra me posita licèt applicare. Porro autem si magis distincta visa sit ceræ perceptio postquam mihi non ex solo visu, vel tactu, sed pluribus ex causis innotuit, quantò distin-

distinctiùs me ipsum à me nunc cognosci fatendum est, quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cuiuspiam alterius corporis perceptionem possint juvare, quin eadem omnes mentis meæ naturam meliùs probent. Sed & alia insuper tam multa sunt in ipsa mente, ex quibus ejus notitia distinctior reddi potest, ut ea quæ ex corpore ad illam emanant, vix numeranda videantur. Atque ecce tandem spontè sum reversus eò quò volebam; nam cum mihi nunc notum sit ipsamet corpora non propriè à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi, nec ex eo percipi quòd tangantur, aut videantur, sed tantùm ex eo quòd intelligantur, apertè cognosco nihil faciliùs, aut evidentiùs mea mente posse à me percipi. Sed quia tam citò deponi veteris opinionis consuetudo non potest, placet hîc consistere, ut altiùs hæc nova cognitio memoriæ meæ diuturnitate meditationis infigatur.

M E D I T A T I O III.

De Deo, quòd existat.

Claudam nunc oculos, aures obturabo, avocabo omnes sensus, imagines etiam rerum corporalium omnes vel ex cogitatione mea delebo, vel certè, quia hoc fieri vix potest, illas ut inanes & falsas nihili pendam, meque solum alloquendo, & penitiùs inspiciendo me ipsum paulatim mihi magis notum & familiarem reddere conabor. Ego sum res cogitans, id est dubitans, affirmans, negans, pauca intelligens, multa ignorans, volens, nolens, imaginans etiam & sentiens; ut enim antè animadverti, quamvis illa, quæ sentio vel imaginor, extra me fortasse nihil sint, illos tamen cogitandi modos, quos sensus & imaginationes appello, quatenus cogitandi quidam modi tantùm sunt, in me esse sum certus. Atque his paucis omnia recensui quæ verè scio, vel saltem quæ me scire hætenus animadverti. Nunc circumspiciam diligentius an forte adhuc apud me alia sint ad quæ nondum respexi: sum certus me esse rem cogitantem, nunquid ergo etiam scio quid requiratur ut de aliqua re sim certus? nempe in hac primâ cognitione nihil aliud est, quàm clara quædam & distincta perceptio ejus quod affirmo; quæ sanè non sufficeret ad me certum de rei veritate reddendum, si posset unquam contingere, ut aliquid quod ita clarè & distinctè perciperem falsum esset: ac proinde jam videor pro regulâ generali posse statuere,

statuere, illud omne esse verum quod valde clarè & distinctè percipio. Verumtamen multa priùs ut omninò certa & manifesta admisi, quæ tamen postea dubia esse deprehendi: qualia ergo ista fuere? nempe terra, cœlum, sidera & cætera omnia quæ sensibus usurpabam: quid autem de illis clarè percipiebam? nempe ipsas talium rerum ideas, sive cogitationes menti meæ obversari; sed nunc quidem illas ideas in me esse inficio. Aliud autem quiddam erat quod affirmabam, quòdque etiam ob consuetudinem credendi clarè me percipere arbitrabar, quod tamen revera non percipiebam; nempe res quasdam extra me esse à quibus ideas istæ procedebant, & quibus omninò similes erant; atque hoc erat, in quo vel fallebar, vel certè si verum judicabam, id non ex vi meæ perceptionis contingebat. Quid verò cum circa res Arithmeticas, vel Geometricas aliquid valde simplex & facile considerabam, ut quod duo & tria simul juncta sint quinque, vel similia, nunquid saltem illa satis perspicuè intuebar ut vera esse affirmarem? Equidem non aliam ob causam de iis dubitandum esse postea judicavi, quam quia veniebat in mentem fortè aliquem Deum talem mihi naturam indere potuisse ut etiam circa illa deciperer quæ manifestissima viderentur; sed quoties hæc præconcepta de summâ Dei potentia opinio mihi occurrit, non possum non fateri, siquidem velit, facile illi esse efficere ut errem etiam in iis quæ me puto mentis oculis quam-evidentissimè intueri; quoties verò ad ipsas res quas valde clarè percipere arbitror me convertor, tam plane ab illis persuadeor ut sponte erumpam in has voces, fallat me quisquis potest, nunquam tamen efficiet ut nihil sim, quandiu me aliquid esse cogitabo, vel ut aliquando verum sit me nunquam fuisse, cum jam verum sit me esse; vel fortè etiam ut duo & tria simul juncta plura vel pauciora sint quàm quinque, vel similia, in quibus scilicet repugnantiam agnosco manifestam. Et certè cum nullam occasionem habeam existimandi aliquem Deum esse deceptorem, nec quidem adhuc satis sciam utrum sit aliquis Deus, valde tenuis, & ut ita loquar, Metaphysica dubitandi ratio est quæ tantùm ex ea opinione dependet. Ut autem etiam illa tollatur quamprimum occurreret occasio, examinare debeo an sit Deus, & si sit, an possit esse deceptor; hac enim re ignorata non videor de ulla alia planè certus esse unquam posse. Nunc autem ordo videtur exigere, ut priùs omnes meas cogitationes in certa genera distribuam, & in quibusnam ex illis veritas aut falsitas propriè consistat, inquiram. Quædam ex his tanquam rerum

imagi-

imagines sunt, quibus solis propriè convenit ideæ nomen, ut cum hominem, vel Chimæram, vel Cœlum, vel Angelum, vel Deum cogito; aliæ verò alias quasdam præterea formas habent, ut cum volo, cum timeo, cum affirmo, cum nego, semper quidem aliquam rem ut subjectum meæ cogitationis apprehendo, sed aliquid etiam ampliùs quàm istius rei similitudinem cogitatione complector; & ex his aliæ voluntates, sive affectus, aliæ autem judicia appellantur. Jam quod ad ideas attinet, si solæ in se spectentur, nec ad aliud quid illas referam, falsæ propriè esse non possunt, nam sive capram, sive chimæram imaginer, non minus verum est me unam imaginari quàm alteram. Nulla etiam in ipsa voluntate, vel affectibus falsitas est timenda, nam quamvis prava, quamvis etiam ea quæ nusquam sunt possim optare, non tamen idè non verum est illa me optare, ac proinde sola supersunt judicia in quibus mihi cavendum est ne fallar; præcipuus autem error & frequentissimus qui possit in illis reperiri consistit in eo quòd ideas, quæ in me sunt, judicem rebus quibusdam extra me positis similes esse, sive conformes: nam profectò si tantùm ideas ipsas ut cogitationis meæ quosdam modos considerarem, nec ad quidquam aliud referrem, vix mihi ullam errandi materiam dare possent. Ex his autem ideis aliæ innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ à me ipso factæ mihi videntur: nam quòd intelligam quid sit res, quid sit veritas, quid sit cogitatio, hæc non aliunde habere videor quàm ab ipsamet mea natura; quòd autem nunc strepitum audiam, Solem videam, ignem sentiam, à rebus quibusdam extra me positis procedere hætenus judicavi; ac denique Sirenes, Hippogryphes, & similia à me ipso finguntur: vel fortè etiam omnes esse adventitias possum putare, vel omnes innatas, vel omnes factas, nondum enim veram illarum originem clarè perspexi. Sed hîc præcipuè de iis est quærendum quas tanquam à rebus extra me existentibus desumtas considero, quænam me moveat ratio ut illas istis rebus similes esse existimem: nempe ita videor doctus à natura, & præterea experior illas non à mea voluntate nec proinde à me ipso pendere, sæpe enim vel invito obversantur: ut jam sive velim, sive nolim, sentio calorem, & idè puto sensum illum, sive ideam caloris à re à me diversa, nempe ab ignis, cui assideo, calore mihi advenire, nihilque magis obvium est quàm ut judicem istam rem suam similitudinem potius, quàm aliud quid in me immittere; quæ rationes an satis firmæ sint, jam videbo. Cum hîc dico me ita doctum esse à natura, intelligo tantùm spontaneo quodam

c 2

impe-

impetu me ferri ad hoc credendum, non lumine aliquo naturali mihi ostendi esse verum, quæ duo multum discrepant; nam quæcumque lumine naturali mihi ostenduntur, ut quod ex eo quod dubitem sequatur me esse, & similia, nullo modo dubia esse possunt, quia nulla alia facultas esse potest, cui æquè fidam ac lumini isti, quæque illa non vera esse possit docere; sed quantum ad impetus naturales, jam sæpe olim judicavi me ab illis in deteriore partem fuisse impulsam, cum de bono eligendo ageretur, nec video cur iisdem in ullâ aliâ re magis fidam. Deinde quamvis ideæ illæ à voluntate meâ non pendeant, non idèò constat ipsas à rebus extra me positas necessariò procedere, ut enim impetus illi, de quibus mox loquebar, quamvis in me sint, à voluntate tamen mea diversi esse videntur, ita fortè etiam aliqua alia est in me facultas nondum mihi satis cognita istarum idearum effectrix, ut hætenus semper visum est illas, dum somnio, absque ulla rerum externarum ope in me formari; ac denique quamvis à rebus à me diversis procederent, non inde sequitur illas rebus istis similes esse debere; quinimò in multis sæpe magnum discrimen videor deprehendisse; ut, exempli causa, duas diversas Solis ideas apud me invenio, unam tanquam à sensibus hautam, & quæ maximè inter illas quas adventitias existimo est recensenda, per quam mihi valde parvus apparet; aliam verò ex rationibus Astronomiæ desumptam, hoc est ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam, vel quocumque alio modo à me factam, per quam aliquoties major quàm terra exhibetur; utraque profectò similis eidem Soli extra me existenti esse non potest, & ratio persuadet illam ei maximè esse dissimilem quæ quamproximè ab ipso videtur emanasse. Quæ omnia satis demonstrant me non hætenus ex certo iudicio, sed tantum ex cæco aliquo impulsu credidisse res quasdam à me diversas existere quæ ideas sive imagines suas per organa sensuum, vel quolibet alio pacto mihi immittant. Sed alia quædam adhuc via mihi occurrit ad inquirendum, an res aliquæ ex iis quarum ideæ in me sunt extra me existant. Nempe quatenus ideæ istæ cogitandi quidam modi tantum sunt, non agnosco ullam inter ipsas inæqualitatem, & omnes à me eodem modo procedere videntur; sed quatenus una unam rem, alia aliam repræsentat, patet easdem esse ab invicem valde diversas; Nam proculdubio illæ quæ substantias mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in se continent, quàm illæ quæ tantum modos, sive accidentia repræ-

sen-

sentant; & rursus illa per quam summum aliquem Deum æternum, infinitum, omniscium, omnipotentem, rerumque omnium, quæ præter ipsum sunt creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in se habet, quàm illæ per quas finitæ substantiæ exhibentur. Iam verò lumine naturali manifestum est tantumdem ad minimum esse debere in causa efficiente & totali, quantum in ejusdem causæ effectu; nam quæso undenam posset assumere realitatem suam effectus, nisi à causa? & quomodo illam ei causa dare posset, nisi etiam haberet? Hinc autem sequitur nec posse aliquid à nihilo fieri, nec etiam id quod magis perfectum est, hoc est quod plus realitatis in se continet, ab eo quod minus: atque hoc non modò perspicuè verum est de iis effectibus quorum realitas est actualis sive formalis; sed etiam de ideis in quibus consideratur tantum realitas objectiva; hoc est non modò non potest, exempli causâ, aliquis lapis qui prius non fuit, nunc incipere esse, nisi producat ab aliquâ re in qua totum illud sit vel formaliter, vel eminenter quod ponitur in lapide; nec potest calor in subjectum quod prius non calebat induci, nisi à re quæ sit ordinis saltem æquè perfecti atque est calor, & sic de cæteris; sed præterea etiam non potest in me esse idea caloris, vel lapidis, nisi in me posita sit ab aliquâ causâ in qua tantumdem ad minimum sit realitatis quantum esse in calore, vel lapide concipio: nam quamvis ista causa nihil de sua realitate actuali, sive formali in meam ideam transfundat, non idèò putandum est illam minus realem esse debere, sed talem esse naturam ipsius ideæ ut nullam aliam ex se realitatem formalem exigat præter illam quam mutatur à cogitatione mea cujus est modus; quod autem hæc idea realitatem objectivam hanc vel illam contineat potius quàm aliam, hoc profectò habere debet ab aliquâ causâ in qua tantumdem sit ad minimum realitatis formalis quantum ipsa continet objectivæ; si enim ponamus aliquid in idea reperiri quod non fuerit in ejus causa, hoc igitur habet à nihilo; atqui quantumvis imperfectus sit iste essendi modus quo res est objectivè in intellectu per ideam, non tamen profectò planè nihil est, nec proinde à nihilo esse potest. Nec etiam debeo suspicari, cum realitas quam considero in meis ideis sit tantum objectiva, non opus esse ut eadem realitas sit formaliter in causis istarum idearum, sed sufficere si sit in iis etiam objectivè; nam quemadmodum iste modus essendi objectivus competit ideis ex ipsarum natura, ita modus essendi formalis competit idearum causis, saltem primis & præcipuis, ex earum naturâ: & quamvis fortè

una idea ex alia nasci possit, non tamen hinc datur progressus in infinitum, sed tandem ad aliquam primam debet deveniri, cujus causa sit instar archetypi in quo omnis realitas formaliter contineatur, quæ est in idea tantum objective; adeo ut lumine naturali mihi sit perspicuum ideas in me esse veluti quasdam imagines, quæ possunt quidem facile deficere à perfectione rerum à quibus sunt desumptæ, non autem quicquam majus aut perfectius continere. Atque hæc omnia quò diutius & curiosius examino, tantò clarius & distinctius vera esse cognosco; sed quid tandem ex his concludam? nempe si realitas objectiva alicujus ex meis ideis sit tanta ut certus sim eandem nec formaliter, nec eminenter in me esse, nec proinde me ipsū ejus ideæ causam esse posse, hinc necessario sequi non me solum esse in mundo, sed aliquam aliam rem quæ istius ideæ est causa, etiam existere; si verò nulla talis in me idea reperitur, nullum planè habeo argumentum quod me de alicujus rei, à me diversæ existentia certum reddat; omnia enim diligentissimè circumspexi, & nullum aliud potui hætenus reperire. Ex his autem meis ideis præter illam quæ me ipsum mihi exhibet, de qua hinc nulla difficultas esse potest, alia est quæ Deum, alia quæ res corporeas, & inanimes, alia quæ Angelos, alia quæ animalia, ac denique alia quæ alios homines mei similes repræsentant. Et quantum ad ideas quæ alios homines, vel animalia, vel Angelos exhibent, facile intelligo illas ex iis quas habeo meipsum, & rerum corporalium, & Dei posse componi, quamvis nulli præter me homines, nec animalia, nec Angeli in mundo essent. Quantum autem ad ideas rerum corporalium, nihil in illis occurrit quod sit tantum ut non videatur à me ipso potuisse proficisci; nam si penitus inspiciam, & singulas examinem eo modo quo heri examinavi ideam ceræ, animadverto perpauca tantum esse quæ in illis clarè & distinctè percipio, nempe magnitudinem sive extensionem in longum, latum, & profundum; figuram quæ ex terminatione istius extensionis exurgit; situm quem diversa figurata inter se obtinent; & motum, sive mutationem istius situs; quibus addi possunt substantia, duratio, & numerus: cætera autem ut lumen, & colores, soni, odores, sapor, calor, & frigus, aliæque tactiles qualitates, non nisi valde confusè & obscurè à me cogitantur, adeo ut etiam ignorem an sint veræ, vel falsæ, hoc est an ideæ quas de illis habeo sint rerum quarundam ideæ, an non rerum: quamvis enim falsitatem propriè dictam, sive formalem non nisi in judiciis posse reperiri paulò antè notaverim,

notaverim, est tamen profectò quædam alia falsitas materialis in ideis, cum non rem tanquam rem repræsentant: ita, exempli causa, ideæ quas habeo caloris & frigoris tam parum claræ & distinctæ sunt, ut ab iis discere non possim an frigus sit tantum privatio caloris, vel calor privatio frigoris, vel utrumque sit realis qualitas, vel neutrum; & quia nullæ ideæ nisi tanquam rerum esse possunt, si quidem verum sit frigus nihil aliud esse quam privationem caloris; idea quæ mihi illud tanquam reale quid & positivum repræsentat non immeritò falsa dicitur, & sic de cæteris. Quibus profectò non est necesse ut aliquem authorem à me diversum assignem; nam si quidem sint falsæ, hoc est nullas res repræsentent, lumine naturali notum mihi est illas à nihilo procedere, hoc est non aliam ob causam in me esse quàm quia deest aliquid naturæ meæ, nec est planè perfecta; si autem sint veræ, quia tamen tam parum realitatis mihi exhibent ut ne quidem illud à non re possim distinguere, non video cur à me ipso esse non possint. Ex iis verò quæ in Ideis rerum corporalium clara & distincta sunt, quædam ab idea mei ipsius videor mutuari potuisse, nempe substantiam, durationem, numerum, & si quæ alia sint ejusmodi; nam cum cogito lapidem esse substantiam, sive esse rem quæ per se apta est existere, itemque me esse substantiam, quamvis concipiam me esse rem cogitantem, & non extensam; lapidem verò esse rem extensam, & non cogitantem, ac proinde maxima inter utrumque conceptum sit diversitas, in ratione tamen substantiæ videntur convenire; itemque cum percipio me nunc esse, & prius etiam aliquamdiu fuisse recordor, cumque varias habeo cogitationes quarum numerum intelligo, acquirō ideas durationis & numeri, quas deinde ad quascunque alias res possum transferre. Cætera autem omnia ex quibus rerum corporearum ideæ conflantur, nempe extensio, figura, situs, & motus, in me quidem, cum nihil aliud sim quàm res cogitans, formaliter non continentur; sed quia sunt tantum modi quidam substantiæ, ego autem substantia, videntur in me contineri posse eminenter. Itaque sola restat idea Dei, in qua considerandum est an aliquid sit quod à me ipso non potuerit proficisci. Dei nomine intelligo substantiam quandam infinitam, independentem, summè intelligentem, summè potentem, & à qua tum ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud extat, quodcumque extat est creatum. Quæ sanè omnia talia sunt ut quò diligentius attendo, tantò minus à me solo profecta esse posse videantur. Ideoque ex antedictis Deum

necessariò existere est concludendum : nam quamvis substantiæ quidem idea in me sit ex hoc ipso, quòd sim substantia, non tamen idcirco esset idea substantiæ infinitæ, cum sim finitus, nisi ab aliqua substantia quæ revera esset infinita procederet. Nec putare debeo me non percipere infinitum per veram ideam, sed tantum per negationem finiti, ut percipio quietem, & tenebras per negationem motus, & lucis; nam contra manifestè intelligo plus realitatis esse in substantia infinita quàm in finita, ac proinde priorem quodammodo in me esse perceptionem infiniti quàm finiti, hoc est Dei quàm mei ipsius : quâ enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est aliquid mihi deesse, & me non esse omninò perfectum; si nulla idea entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem? Nec dici potest hanc fortè ideam Dei materialiter falsam esse, ideòque à nihilo esse posse, ut paulò antè de ideis caloris, & frigoris, & similibus animadverti; nam contra, cum maximè clara, & distincta sit, & plus realitatis objectivæ quàm ulla alia contineat, nulla est per se magis vera, nec in qua minor falsitatis suspicio reperiatur. Est inquam hæc idea entis summè perfecti, & infiniti maximè vera; nam quamvis fortè fingi possit tale ens non existere, non tamen fingi potest ejus ideam nihil reale mihi exhibere, ut de idea frigoris antè dixi. Est etiam maximè clara & distincta, nam quidquid clarè & distinctè percipio quod est reale & verum, & quod perfectionem aliquam importat, totum in ea continetur: nec obstat quòd non comprehendam infinitum, vel quòd alia innumera in Deo sint, quæ nec comprehendere, nec fortè etiam attingere cogitatione ullo modo possum; est enim de ratione infiniti, ut à me qui sum finitus non comprehendatur; & sufficit me hoc ipsum intelligere, ac judicare illa omnia quæ clarè percipio & perfectionem aliquam importare. scio, atque etiam fortè alia innumera quæ ignoro, vel formaliter vel eminenter in Deo esse, ut idea quam de illo habeo sit omnium quæ in me sunt maximè vera, & maximè clara & distincta. Sed fortè majus aliquid sum quàm ipse intelligam, omnesque illæ perfectiones quas Deo tribuo potentiâ quodammodo in me sunt, etiam si nondum sese exerant, neque ad actum reducantur; experior enim jam cognitionem meam paulatim augeri; nec video quid obftet quòd minùs ita magis & magis augeatur in infinitum, nec etiam cur cognitione sic aucta non possim ejus ope reliquas omnes Dei perfectiones adipisci; nec denique cur potentia ad istas perfectiones,

nes, si jam in me est, non sufficiat ad illorum ideam producendam. Imò nihil horum esse potest; nam primò ut verum sit cognitionem meam gradatim augeri, & multa in me esse potentiâ quæ actu nondum sunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nempe nihil omninò est potentiale, namque hoc ipsum gradatim augeri certissimum est imperfectionis argumentum. Præterea etiam si cognitio mea semper magis & magis augeatur, nihilominùs intelligo nunquam illam idcirco fore actu infinitam, quia nunquam eò devenietur, ut majoris adhuc incrementi non sit capax. Deum autem ita judico esse actu infinitum, ut nihil ejus perfectioni addi possit. Ac denique percipio esse objectivum ideæ non à solo esse potenciali, quod propriè loquendo nihil est, sed tantummodo ab actuali, sive formali posse produci. Neque profectò quicquam est in his omnibus quod diligenter attendenti non sit lumine naturali manifestum: sed quia cum minùs attendo, & rerum sensibilibus imagines mentis aciem excæcant, non ita facilè recordor cur idea entis me perfectioris necessariò ab ente aliquo procedat, quod sit reverà perfectius: ulterius quærere libet an ego ipse habens illam ideam esse possem, si tale ens nullum existeret. Nempe à quo essem? à me scilicet, vel à parentibus, vel ab aliis quibuslibet Deo minùs perfectis; nihil enim ipso perfectius, nec etiam æquè perfectum cogitari aut fingi potest. Atqui si à me essem, nec dubitarem, nec optarem, nec omninò quicquam mihi deesset, omnes enim perfectiones, quarum idea aliqua in me est, mihi dedissem, atque ita ipsemet Deus essem: nec putare debeo illa forsan quæ mihi desunt difficiliùs acquiri posse, quàm illa quæ jam in me sunt; nam contra, manifestum est longè difficilius fuisse me, hoc est rem, sive substantiam cogitantem, ex nihilo emergere, quàm multarum rerum quas ignoro cognitiones, quæ tantum istius substantiæ accidentia sunt, acquirere. Ac certè si majus illud à me haberem, non mihi illa saltem quæ faciliùs haberi possunt denegassem: sed neque etiam ulla alia ex iis, quæ in idea Dei contineri percipio; quia nempe nulla difficiliora factu mihi videntur: si quæ autem difficiliora factu essent, certè etiam mihi difficiliora viderentur, siquidem reliqua quæ habeo, à me haberem, quoniam in illis potentiam meam terminari experirer. Neque vim harum rationum effugio, si supponam me fortè semper fuisse ut nunc sum, tanquam si inde sequeretur nullum existentiam meam authorem esse quærendum: quoniam enim omne tempus vitæ in partes innumeras dividi potest, quarum singulæ à reliquis nullo modo dependent, ex eo quòd paulò

paulò antè fuerim, non sequitur me nunc debere esse, nisi aliqua causa me quasi rursus creet ad hoc momentum, hoc est me conservet. Perpicuum enim est attendenti ad temporis naturam eadem planè vi, & actione opus esse ad rem quamlibet singulis momentis quibus durat conservandam, quâ opus esset ad eandem de novo creandam si nondum existeret, adeò ut conservationem solâ ratione à creatione differre sit etiam unum ex iis quæ lumine naturali manifesta sunt. Itaque debeo nunc interrogare meipsum, an habeam aliquam vim per quam possim efficere ut ego ille qui jam sum, paulò post etiam sim futurus: nam cum nihil aliud sim quàm res cogitans, vel saltem cum de ea tantum mei parte præcisè nunc agam quæ est res cogitans, si quæ talis vis in me esset, ejus procul dubio conscius essem; sed & nullam esse experior, & ex hoc ipso evidentissimè cognosco me ab aliquo ente à me diverso pendere: fortè verò illud ens non est Deus, sùmque vel à parentibus productus, vel à quibuslibet aliis causis Deo minùs perfectis. Imò, ut jam antè dixi, perspicuum est tantundem ad minimum esse debere in causa quantum est in effectu; & idcirco cum sim res cogitans, ideamque quandam Dei in me habens, qualiscunq; tandè mei causa assignetur, illam etiam esse rem cogitantè, & omnium perfectionū, quas Deo tribuo, ideam habere fatendum est; potèstq; de illa rursus quæri an sit à se, vel ab alia; nam si à se, patet ex dictis illam ipsam Deum esse, quia nempe cum vim habeat per se existendi, habet procul dubio etiam vim possidendi actu omnes perfectiones quarum ideam in se habet, hoc est omnes quas in Deo esse concipio. Si autem sit ab alia, rursus eodem modo de hac altera quæretur an sit à se, vel ab alia, donec tandem ad causam ultimam deveniatur quæ erit Deus. Satis enim apertum est nullum hîc dari posse progressum in infinitum, præsertim cum non tantum de causa, quæ me olim produxit, hîc agam, sed maximè etiam de illa quæ me tempore præsentis conservat. Nec fingi potest plures fortè causas partiales ad me efficiendum concurrisse, & ab una ideam unius ex perfectionibus quas Deo tribuo, ab alia ideam alterius me accepisse, adeò ut omnes quidem illæ perfectiones alicubi in universo reperiantur, sed non omnes simul junctæ in uno aliquo qui sit Deus; nam contra unitas, simplicitas, sive inseparabilitas eorum omnium quæ in Deo sunt, una est ex præcipuis perfectionibus quas in eo esse intelligo; nec certè istius omnium ejus perfectionum unitatis idea in me potuit poni ab ulla causa, à qua etiam aliarum perfectionum ideas non habuerim; neque enim efficere potuit ut illas simul junctas, & inseparabiles intelligerem, nisi simul effe-

fecer-

fecerit ut quænam illæ essent agnoscerem. Quantum deniq; ad parentes attinet, ut omnia vera sint quæ de illis unquam putavi, non tamen profectò illi me conservant, nec etiam ullo modo me, quatenus sum res cogitans, effecerunt, sed tantum dispositiones quasdam in ea materia posuerunt, cui me, hoc est mentem, quam solam nunc pro me accipio, inesse judicavi, ac proinde hîc nulla de iis difficultas esse potest, sed omninò est concludendum ex hoc solo quòd existam, quædamque idea entis perfectissimi, hoc est Dei, in me sit, evidentissimè demonstrari Deum etiam existere. Superest tantum ut examinem quâ ratione ideam istâ à Deo accepi, neq; enim illâ sensibus hausi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut solent rerum sensibilium ideæ, cum istæ res externis sensuum organis occurrunt, vel occurrere videntur; nec etiam à me efficta est; nam nihil ab illa detrahere, nihil illi superaddere planè possum, ac proinde superest ut mihi sit innata, quemadmodum etiam mihi est innata idea mei ipsius. Et sanè non mirum est Deum me creando ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo impressa; nec etiam opus est ut nota illa sit aliqua res ab opere ipso diversa, sed ex hoc uno quòd Deus me creavit, valde credibile est me quodammodo ad imaginem, & similitudinem ejus factum esse, illamque similitudinem, in qua Dei idea continetur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipse à me percipior, hoc est dum in meipsum mentis acie convertor, non modò intelligo me esse rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, & majora, sive meliora indefinitè aspirantem, sed simul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora ista omnia non indefinitè & potentiâ tantum, sed reipsâ infinitè in se habere, atque ita Deum esse; totaq; vis argumenti in eo est quòd agnoscam fieri non posse ut existam talis naturæ qualis sum, nempe ideam Dei in me habens, nisi reverâ Deus etiam existeret, Deus inquam ille idem cujus idea in me est, hoc est habens omnes illas perfectiones, quas ego non comprehendere, sed quocunq; modo attingere cogitatione possum & nullis planè defectibus obnoxius. Ex quibus satis patet illum fallacem esse non posse, omnem enim fraudem, & deceptionem à defectu aliquo pendere lumine naturali manifestum est. Sed priusquam hoc diligentius examinem, simulque in alias veritates quæ inde colligi possunt inquiram, placet hîc aliquandiu in ipsius Dei contemplatione immorari, ejus attributa apud me expendere, & immensi hujus luminis pulchritudinem, quantum caligantis ingenii mei acies ferre poterit, intueri, admirari, adorare. Ut enim in hac sola divinæ majestatis con-

d 2

tem-

templatione summam alterius vitæ foelicitatem consistere fide credimus, ita etiam jam ex eadē, licet multò minùs perfectā, maximam, cujus in hac vita capaces sumus, voluptatē percipi posse experimur.

M E D I T A T I O I V.

De vero & falso.

ITa me his diebus assuefeci in mente à sensibus abducenda, tamque accuratè animadverti perpauca esse quæ de rebus corporeis verè percipiuntur, multoque plura de mente humana, multò adhuc plura de Deo cognosci, ut jam absque ulla difficultate cogitationem à rebus imaginabilibus ad intelligibiles tantùm, atque ab omni materia secretas convertam: & sanè multò magis distinctam habeo ideam mentis humanæ, quatenus est res cogitans, non extensa in longum, latum, & profundum, nec aliud quid à corpore habens, quàm ideam ullius rei corporeæ: cùmque attendo me dubitare, sive esse rem incompletam, & dependentem, adeò clara & distincta idea entis independentis, & completi, hoc est Dei, mihi occurrit; & ex hoc uno quòd talis idea in me sit, sive quòd ego ideam illam habens existam, adeò manifestè concludo Deum etiam existere, atque ab illo singulis momentis totam existentiam meam dependere, ut nihil evidentius, nihil certius ab humano ingenio cognosciposse confidam. Iamq; videre videor aliquam viam per quam ab ista contemplatione veri Dei, in quo nempe sunt omnes thesauri scientiarum & sapientiæ absconditi, ad cæterarum rerum cognitionem deveniatur. Inprimis enim agnosco fieri non posse ut ille me unquam fallat; in omni enim fallacia vel deceptione aliquid imperfectionis reperitur; & quamvis posse fallere nonnullum esse videatur acuminis, aut potentiæ argumentum, procul dubio velle fallere vel malitiam, vel imbecillitatem testatur, nec proinde in Deum cadit. Deinde experior quandam in me esse judicandi facultatem, quam certè, ut & reliqua omnia quæ in me sunt, à Deo accepi, cùmque ille nolit me fallere, talem profectò non dedit, ut dum eà rectè utor, possim unquam errare. Nec ullum de hac re dubium superesset, nisi inde sequi videretur me igitur errare nunquam posse, nam si quodcumque in me est, à Deo habeo, nec ullam ille mihi dederit errandi facultatem, non videor posse unquam errare. Atque ita prorsus quamdiu de Deo tantùm cogito, totùsque in eum me converto, nullam erroris, aut falsitatis causam deprehendo; sed postmodum ad me reversus experior me tamen innumeris erroribus esse obnoxium, quorum causam inquirens animadverto non tantùm Dei, sive

entis

entis summè perfecti realem, & positivam, sed etiam, ut ita loquar, nihili, sive ejus quod ab omni perfectione summè abest, negativam quandam ideam mihi obversari, & me tanquam medium quid inter Deum & nihil, sive inter summum ens & non ens ita esse constitutum, ut, quatenus à summo ente sum creatus, nihil quidem in me sit, per quod fallar, aut in errorem inducar, sed quatenus etiam quodammodo de nihilo, sive de non ente participo, hoc est quatenus non sum ipse summum ens, desuntque mihi quamplurima, non adeò mirum esse quòd fallar: atq; ita certè intelligo errorem, quatenus error est, non esse quid reale quod à Deo dependeat, sed tantummodo esse defectum, nec proinde ad errandum mihi opus esse aliquà facultate in hunc finem à Deo tributā, sed contingere ut errem ex eo quòd facultas verum judicandi quam ab illo habeo non sit in me infinita. Verumtamen hoc nondum omninò satisfacit, non enim error est pura negatio, sed privatio, sive carentia cujusdam cognitionis, quæ in me quodammodo esse deberet; atque attendenti ad Dei naturam non videtur fieri posse ut ille aliquam in me posuerit facultatem quæ non sit in suo genere perfecta, sive quæ aliqua sibi debita perfectione sit privata; nam si quòd peritior est artifex eò perfectiora opera ab illo proficiantur, quid potest à summo illo rerum omnium conditore factum esse quod non sit omnibus numeris absolutum? nec dubium est quin potuerit Deus me talem creare ut nunquam fallerer; nec etiam dubium est quin velit semper id quod est optimum; ane ergo meliùs est me falli quàm non falli? dum hæc perpendo attentius, occurrit primò non mihi esse mirandum si quædam à Deo fiant quorum rationes non intelligam; nec de ejus existentia ideò esse dubitandum quòd fortè quædam alia esse experiar quæ quare, vel quomodo ab illo facta sint non comprehendo; cùm enim jam sciam naturam meam esse valde infirmam, & limitatam, Dei autem naturam esse immensam, incomprehensibilem, infinitam, ex hoc satis etiam scio innumerabilia illum posse quorum causas ignorem; atque ob hanc unicam rationem totum illud causarum genus quod à fine peti solet in rebus Physicis nullum usum habere existimo; non enim absque temeritate me puto posse investigare fines Dei. Occurrit etiā non unam aliquam creaturam separatim, sed omnem rerum universitatem esse spectandam, quoties an opera Dei perfecta sint inquirimus; quod enim fortè non immeritò, si solum esset, valdè imperfectum videretur, ut habens in mundo rationem partis est perfectissimum; & quamvis ex quo de omnibus volui dubitare nihil adhuc præter me, & Deum existere certè cognovi, non

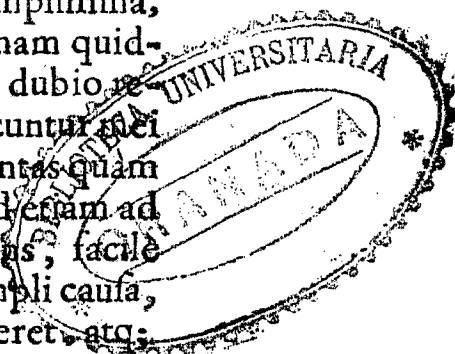
d 3

possum

possum tamen, ex quo immensam Dei potentiam animadverti, negare quin multa alia ab illo facta sint, vel saltem fieri possint, adeo ut ego rationem partis in rerum universitate obtineam. Deinde ad me propius accedens, & qualisnam sint errores mei (qui soli imperfectionem aliquam in me arguunt) investigans, adverto illos à duabus causis simul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoscendi quæ in me est, & à facultate eligendi, sive ab arbitrii libertate, hoc est ab intellectu, & simul à voluntate; nam per solum intellectum percipio tantum ideas de quibus iudicium ferre possum, nec ullus error propriè dictus in eo præcisè sic spectato reperitur; quamvis enim innumeræ fortasse res existant quarum ideæ nullæ in me sunt, non tamen propriè illis privatus, sed negativè tantum destitutus sum dicendus, quia nempe rationem nullam possum afferre, quâ probem Deum mihi majorem quàm dederit cognoscendi facultatem dare debuisse; atque quantumvis peritum artificem esse intelligam, non tamen ideò puto illum, in singulis ex suis operibus omnes perfectiones ponere debuisse quas in aliquibus ponere potest. Nec verò etiam queri possum quòd non satis amplam & perfectam voluntatè, sive arbitrii libertatem à Deo acceperim; nam sanè nullis illam limitibus circumscribi experior. Et quod valde notandum mihi videtur, nulla alia in me sunt tam perfecta, aut tanta, quin intelligam perfectiora, sive majora adhuc esse posse, nam si, exempli causa, facultatem intelligendi considero, statim agnosco perexiguam illam, & valde finitam in me esse, simulque alterius cujusdam multò majoris, imò maximæ, atque infinitæ ideam formo, illamque ex hoc ipso quòd ejus ideam formare possum, ad Dei naturam pertinere percipio. Eadem ratione si facultatem recordandi, vel imaginandi, vel quaslibet alias examinem, nullam planè invenio quam non in me tenuem, & circumscriptam, in Deo immensam esse intelligam; sola est voluntas, sive arbitrii libertas, quam tantam in me experior ut nullius majoris ideam apprehendam; adeo ut illa præcipuè sit, ratione cujus imaginem quandam, & similitudinem Dei me referre intelligo: nam quamvis major absque comparatione in Deo quàm in me sit, tum ratione cognitionis & potentia quæ illi adjunctæ sunt, redduntque ipsam magis firmam & efficacem; tum ratione objecti, quoniam ad plura se extendit; non tamen in se formaliter & præcisè spectata major videtur, quia tantum in eo consistit quòd idem vel facere, vel non facere (hoc est affirmare vel negare, prosequi vel fugere) possimus; vel potius in eo tantum, quòd ad id quod nobis ab intellectu proponitur affirmandum vel negandum, sive prosequendum

dum vel fugiendum ita feramur, ut à nulla vi externa nos ad id determinari sentiamus. Neque enim opus est me in utramque partem ferri posse ut sim liber, sed contra quòd magis in unam propendeo, sive quia ratione veri, & boni in eà evidenter intelligo, sive quia Deus intima cogitationis meæ ita disponit, tantò liberiùs illam eligo; nec sanè divina gratia, nec naturalis cognitio unquam imminuunt libertatem, sed potius augent, & corroborant. Indifferentia autem illa quam experior, cum nulla me ratio in unam partem magis quàm in alteram impellit, est infimus gradus libertatis, & nullam in ea perfectionem, sed tantummodo in cognitione defectum, sive negationem quandam testatur; nam si semper quid verum & bonum sit clarè viderem, nunquam de eo quòd esset iudicandum, vel eligendum deliberarem; atque ita quamvis planè liber, nunquam tamen indifferens esse possem. Ex his autem percipio nec vim volendi, quam à Deo habeo, per se spectatam causam esse errorum meorum; est enim amplissima, atque in suo genere perfecta; neque etiam vim intelligendi, nam quidquid intelligo, cum à Deo habeam ut intelligam, procul dubio rectè intelligo, nec in eo fieri potest ut fallar: unde ergo nascuntur mei errores? nempe ex hoc uno quòd cum latius pateat voluntas quàm intellectus, illam non intra eosdem limites contineo, sed etiam ad illa quæ non intelligo extendo; ad quæ cum sit indifferens, facile à vero & bono deflectit, atque ita & fallor & pecco. Exempli causa, cum examinarem hisce diebus an aliquid in mundo existeret, atque adverterem ex hoc ipso quòd illud examinarem, evidenter sequi me existerem, non potui quidem non iudicare illud quòd tam clarè intelligebam verum esse, non quòd ab aliqua vi externa fuerim ad id coactus, sed quia ex magna luce in intellectu, magna consequuta est propensio in voluntate, atque ita tantò magis sponte & liberè illud credidi, quantò minùs fui ad istud ipsum indifferens. Nunc autem non tantum scio me, quatenus sum res quædam cogitans, existerem, sed præterea etiam idea quædam naturæ corporeæ mihi obversatur, contingitque ut dubitem an natura cogitans quæ in me est, vel potius quæ ego ipse sum, alia sit ab ista natura corporea, vel an ambæ idè sint; & suppono nullam adhuc intellectui meo rationem occurrere, quæ mihi unum magis quàm aliud persuadeat, certè ex hoc ipso sum indifferens ad utrumlibet affirmandum vel negandum, vel etiam ad nihil de eà re iudicandum. Quin imò etiam hæc indifferentia non ad ea tantum se extendit de quibus intellectus nihil planè cognoscit, sed generaliter ad omnia quæ ab illo non satis perspicuè cognoscuntur eo ipso tempore, quo de iis à voluntate delibe-

ratur;

ratur; quantumvis enim probabiles conjecturæ me trahant in unam partem, sola cognitio quod sint tantum conjecturæ, non autem certæ atque indubitabiles rationes, sufficit ad assensionem meam in contrarium impellendam: quod fatis his diebus sum expertus, cum illa omnia quæ prius ut vera quammaximè credideram, propter hoc unum quod de iis aliquo modo posse dubitari deprehendissem, planè falsa esse supposui. Cum autem quid verum sit non satis clarè, & distinctè percipio, siquidem à iudicio ferendo abstinere am; clarum est me rectè agere, & non falli; sed si vel affirmem, vel negem, tunc libertate arbitrii non rectè utor; atque si in eam partem quæ falsa est me convertam, planè fallar; si verò alteram amplectar, casu quidem incidam in veritatem, sed non ideò culpâ carebo, quia lumine naturali manifestum est perceptionem intellectus præcedere semper debere voluntatis determinationem; atq; in hoc liberi arbitrii non recto usu privatio illa inest quæ formam erroris constituit, privatio, inquam, inest in ipsa operatione quatenus à me procedit, sed non in facultate quam à Deo accepi, nec etiã in operatione quatenus ab illo dependet: neque enim habeo causam ullam conquerendi quod Deus mihi non majorem vim intelligendi, sive non majus lumen naturale dederit quàm dedit, quia est de ratione intellectus finiti ut multa non intelligat, & de ratione intellectus creati ut sit finitus; estq; quod agam gratias illi qui mihi nunquam quicquam debuit pro eo quod largitus est, non autem quod putem me ab illo iis esse privatum, sive illum mihi ea abstulisse quæ non dedit. Non habeo etiã causam conquerendi quod voluntatem dederit latius patentem quàm intellectum, cum enim voluntas in una tantum re, & tanquam in indivisibili consistat, non videtur ferre ejus natura ut quicquam ab illa demi possit; & sanè quod amplior est, tantò majores debeo gratias ejus datori. Nec deniq; etiã queri debeo quod Deus mecum concurrat ad eliciendos illos actus voluntatis, sive illa iudicia in quibus fallor: illi enim actus sunt omninò veri, & boni quatenus à Deo dependēt, & major in me quodammodo perfectio est quod illos possim elicere quàm si non possem; privatio autem, in qua sola ratio formalis falsitatis & culpæ consistit, nullo Dei concursu indiget, quia nō est res, neq; ad illum relata ut causam privatio, sed tantummodo negatio dici debet; nam sanè nulla imperfectio in Deo est, quod mihi libertatem dederit assentiendi vel non assentiendi quibusdam, quorum claram & distinctam perceptionem in intellectu meo non posuit, sed procul dubio in me imperfectio est quod ista libertate non bene utar, & de iis quæ non rectè intelligo iudicium feram. Video tamen

tamen fieri à Deo facilè potuisse ut etiamsi manerem liber, & cognitionis finitæ, nunquam tamen errarem, nempe si vel intellectui meo claram & distinctam perceptionem omnium de quibus unquam essem deliberaturus indidisset; vel tantum si adeò firmiter memoriæ impressisset, de nulla unquam re esse judicandum quam clarè & distinctè non intelligerem, ut nunquam ejus possem oblivisci; & facilè intelligo me, quatenus rationem habeo totius cujusdam, perfectiorem futurum fuisse quàm nunc sum, si talis à Deo factus essem. Sed non ideò possum negare quin major quodammodo perfectio sit in tota rerum universitate, quod quædam ejus partes ab erroribus immunes non sint, aliæ verò sint, quàm si omnes planè similes essent; & nullum habeo jus conquerendi quod eam me Deus in mundo personam sustinere voluerit quæ non est omnium præcipua, & maximè perfecta, ac præterea etiam ut non possim ab erroribus abstinere priori illo modo qui pendet ab evidenti eorum omnium perceptione de quibus est deliberandum, possum tamen illo altero qui pendet ab eo tantum quod recorder quoties de rei veritate non liquet, à iudicio ferendo esse abstinendum; nam quamvis eam in me infirmitatem esse experiar ut non possim semper uni & eidem cognitioni defixus inhærere, possum tamen attentè & sæpius iterata meditatione efficere ut ejusdem, quoties usus exiget, recorder, atque ita habitum quemdam non errandi acquiram: qua in re cum maxima & præcipua hominis perfectio consistat, non parum me hodierna meditatione lucratum esse existimo quod erroris & falsitatis causam investigarim: & sanè nulla alia esse potest ab ea quam explicui; nam quoties voluntatem in iudiciis ferendis ita contineo ut ad ea tantum se extendat quæ illi clarè & distinctè ab intellectu exhibentur, fieri planè non potest ut errem, quia omnis clara, & distincta perceptio procul dubio est aliquid, ac proinde à nihilo esse non potest, sed necessariò Deum authorem habet, Deum inquam illum summè perfectum, quem fallacem esse repugnat; ideòq; procul dubio est vera. Nec hodie tantum didici quid mihi sit cavendum ut nunquam fallar, sed simul etiã quid agendum ut assequar veritatē; assequar enim illam profectò, si tantum ad omnia quæ perfectè intelligo satis attendam, atque illa à reliquis quæ confusius & obscurius apprehendo, secernam. Cui rei diligenter in posterum operam dabo.

M E D I T A T I O V.

De essentia rerum materialium, & iterum de Deo quod existat.

Multa mihi supersunt de Dei attributis, multa de mei ipsius, sive mentis meæ natura investiganda, sed illa fortè aliàs resumam,

jamq; nihil magis urgere videtur (postquam animadverti quid cavendum atq; agendum sit ad assequendam veritatem) quam ut ex dubiis, in quæ superioribus diebus incidi, coner emergere, videamq; an aliquid certi de rebus materialibus haberi possit. Et quidem priusquam inquiram an aliquæ tales res extra me existant, considerare debeo illarum ideas, quatenus sunt in mea cogitatione, & videre quænam ex iis sint distinctæ, quænam confusæ. Nempe distinctè imaginor quantitatem, quam vulgo Philosophi appellant continuam, sive ejus quantitatis, aut potius rei quantæ extensionem in longum, latum, & profundum; numero in ea varias partes; quaslibet istis partibus magnitudines, figuras, situs, & motus locales, motibusq; istis quaslibet durationes assigno. Nec tantum illa sic in genere spectata mihi planè nota & perspecta sunt, sed præterea etiam particularia innumera de figuris, de numero, de motu, & similibus attendendo percipio, quorum veritas adeò aperta est, & naturæ meæ consentanea, ut dum illa primum detego, non tam videar aliquid novi addiscere, quam eorum quæ jam ante sciebam reminisci, sive ad ea primum advertere quæ dudum quidè in me erant, licet non prius in illa obtutum mentis convertissem. Quodq; hinc maximè considerandum puto, invenio apud me innumeras ideas quarundam rerum, quæ etiam si extra me fortasse nullibi existant, non tamen dici possunt nihil esse; & quamvis à me quodammodo ad arbitrium cogitentur, non tamè à me finguntur, sed suas habent veras & immutabiles naturas: ut cum, exempli causa, triangulum imaginor, etsi fortasse talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam existat, nec unquam extiterit, est tamen profectò determinata quædam ejus natura, sive essentia, sive forma, immutabilis & æterna, quæ à me non efficta est, nec à mente mea dependet, ut patet ex eo quod demonstrari possint variæ proprietates de isto triangulo, nempe quòd ejus tres anguli sint æquales duobus rectis; quòd maximo ejus angulo maximum latus subtendatur, & similes, quas velim nolim clarè nunc agnosco, etiam si de iis nullo modo antea cogitarim cum triangulum imaginatus sum, nec proinde à me fuerint effictæ. Neque ad rem attinet, si dicam mihi fortè à rebus externis per organa sensuum istam trianguli ideam advenisse, quia nempe corpora triangularem figuram habentia interdum vidi; possum enim alias innumeras figuras excogitare de quibus nulla suspicio esse potest quòd mihi unquam per sensus illapsæ sint, & tamen varias de iis, non minus quam de triangulo, proprietates demonstrare: quæ sanè omnes sunt veræ, quandoquidem à me clarè cognoscuntur, ideòq; aliquid sunt, non

merum

merum nihil: patet enim illud omne quod verum est esse aliquid; & jam fusè demonstravi illa omnia quæ clarè cognosco esse vera; atq; quamvis id non demonstrassem, ea certè est natura mentis meæ ut nihilominus non possem iis non assentiri, saltem quamdiu ea clarè percipio; meminiq; me semper, etià ante hoc tempus, cum sensuum objectis quammaximè inhærerem, ejusmodi veritates, quæ nempe de figuris, aut numeris, aliisve ad Arithmeticam, vel Geometriam, vel in genere ad puram atque abstractam Mathesim pertinentibus evidenter agnoscebam, pro omnium cerrissimis habuisse. Jam verò si ex eo solo, quod alicujus rei ideam possim ex cogitatione meâ depromere, sequitur ea omnia quæ ad illam rem pertinere clarè & distinctè percipio, revera ad illam pertinere, nunquid inde haberi etiam potest argumentum quo Dei existentia probetur? Certè ejus ideam, nempe entis summè perfecti, non minus apud me invenio, quam ideam cujusvis figuræ aut numeri; nec minus clarè & distinctè intelligo ad ejus naturam pertinere ut semper existat, quam id quod de aliqua figura, aut numero demonstro ad ejus figuræ, aut numeri naturam etià pertinere; ac proinde, quamvis nō omnia quæ superioribus hisce diebus meditatatus sum vera essent, in eodem ad minimum certitudinis gradu esse deberet apud me Dei existentia, in quo fuerunt hætenus Mathematicæ veritates. Quanquam sanè hoc prima fronte non est omnino perspicuum, sed quandam sophismatis speciem refert. Cum enim assuetus sim in omnibus aliis rebus existentiam ab essentia distinguere, facilè mihi persuadeo illam etiam ab essentia Dei sejungi posse, atq; ita Deum ut non existentem cogitare: sed tamè diligentius attendenti fit manifestum non magis posse existentiam ab essentia Dei separari, quam ab essentia trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis, sive ab idea montis ideam vallis: adeò ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc est ens summè perfectum) cui desit existentia (hoc est cui desit aliqua perfectio) quam cogitare montem cui desit vallis. Verumtamè ne possim quidem cogitare Deum nisi existentem, ut neq; montem sine valle; ac certè ut neq; ex eo quòd cogitem montem cum valle; ideò sequitur aliquem montem in mundo esse, ita neque ex eo quòd cogitem Deum ut existentem, ideò sequi videtur Deum existere: nullam enim necessitatè cogitatio mea rebus imponit; & quemadmodum imaginari licet equum alatum, etsi nullus equus habeat alas, ita fortè Deo existentiam possum assignere, quamvis nullus Deus existat. Imò sophisma hinc later, neque enim ex eo quòd non possim cogitare montem nisi cum valle, sequitur alicubi montem & vallem existere,

e. 2

stere, sed tantum montem & vallem, sive existant, sive non existant, à se mutuo se jungi non posse; atqui ex eo quod non possim cogitare Deum nisi existentem, sequitur existentiam à Deo esse inseparabilem, ac proinde illum revera existere, non quod mea cogitatio hoc efficiat, sive aliquam necessitatem ulli rei imponat, sed contra quia ipsius rei, nempe existentiae Dei, necessitas me determinat ad hoc cogitandum: neque enim mihi liberum est Deum absque existentia (hoc est ens summè perfectum absque summa perfectione) cogitare, ut liberum est equum vel cum alis, vel sine alis imaginari. Neque etiam hinc dici debet necesse quidem esse ut ponam Deum existentem, postquam posui illum habere omnes perfectiones, quandoquidem existentia una est ex illis, sed priorem positionem necessariam non fuisse; ut neque necesse est me putare figuras omnes quadrilateras circulo inscribi, sed posito quod hoc putem, necesse erit me fateri rhombum circulo inscribi, quod aperte tamen est falsum. Nam quamvis non necesse sit ut incidam unquam in ullam de Deo cogitationem, quoties tamen de ente primo, & summo libet cogitare, atque ejus ideam tanquam ex mentis meae thesauro depromere, necesse est ut illi omnes perfectiones attribuam, etsi nec omnes tunc enumerem, nec ad singulas attendam: quæ necessitas planè sufficit ut postea, cum animadverto existentiam esse perfectionem, rectè concludam ens primum & summum existere: quemadmodum non est necesse me ullum triangulum unquam imaginari, sed quoties volo figuram rectilineam tantum angulos habentem considerare, necesse est ut illi ea tribuam, ex quibus rectè infertur ejus tres angulos non majores esse duobus rectis, etiam si hoc ipsum tunc non advertam. Cum verò examino quænam figuræ circulo inscribantur, nullo modo necesse est ut putem omnes quadrilateras ex eo numero esse; imò etiam id ipsum nequidem fingere possum quamdiu nihil volo admittere nisi quod clarè & distinctè intelligo: ac proinde magna differentia est inter ejusmodi falsas positiones, & ideas veras mihi ingenitas, quarum prima & præcipua est idea Dei: nam sanè multis modis intelligo illam non esse quid fictitium à cogitatione mea dependens, sed imaginem veræ & immutabilis naturæ; ut, primò, quia nulla alia res potest à me excogitari ad cujus essentiam existentia pertineat præter solum Deum; deinde quia non possum duos, aut plures ejusmodi Deos intelligere; & quia posito quod jam unus existat, planè videam esse necessarium ut & antè ab æterno extiterit, & in æternum sit mansurus; ac denique quod multa alia in Deo percipiam.

cipiam quorum nihil à me detrahi potest, nec mutari. Sed verò quacumque tandem utar probandi ratione, semper eò res redit, ut ea me sola planè persuadeant quæ clarè & distinctè percipio. Et quidem ex iis quæ ita percipio etsi nonnulla unicuique obvia sint, alia verò nonnisi ab iis qui propius inspiciunt, & diligenter investigant, deteguntur; postquam tamen detecta sunt, hæc non minùs certa quàm illa existimantur. Vt quamvis non tam facilè appareat in triangulo rectangulo quadratum basis æquale esse quadratis laterum, quàm istam basim maximo ejus angulo subtendi, non tamen minùs creditur postquam semel est perspectum. Quod autem ad Deum attinet, certè nisi præjudiciis obruerer, & rerum sensibilibus imagines cogitationem meam omni ex parte obsiderent, nihil illo priùs, aut faciliùs agnoscerem; nam quid ex se est apertius, quàm summum ens esse, sive Deum ad cujus solius essentiam existentia pertinet, existere? Atque quamvis mihi attempta consideratione opus fuerit ad hoc ipsum percipiendum, nunc tamen non modò de eo æquè certus sum, ac de omni alio quod certissimum videtur; sed præterea etià animadverto cæterarum rerum certitudinem ab hoc ipso ita pendere, ut absq; eo nihil unquam perfectè sciri possit. Etsi enim ejus sim naturæ ut quamdiu aliquid valde clarè & distinctè percipio, non possim non credere verum esse, quia tamen ejus etiam sum naturæ ut non possim obtutum mentis in eandem rem semper defigere ad illam clarè percipiendâ, recurratq; sæpe memoria judicii ante facti, cum non ampliùs attendo ad rationes propter quas tale quid judicavi, rationes aliæ afferri possunt quæ me, si Deum ignorarem, facilè ab opinione dejicerent, atq; ita de nulla unquam re veram & certam scientiam, sed vagas tantum & mutabiles opiniones haberem. Sic, exempli causâ, cum naturam trianguli considero, evidentissimè quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æquales esse duobus rectis; nec possum non credere id verum esse quamdiu ad ejus demonstrationem attendo; sed statim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clarissimè perspexisse, facilè tamen potest accidere ut dubitem an sit vera, si quidem Deum ignorem: possum enim mihi persuadere me talem à natura factum esse ut interdum in iis fallar quæ me puto quàm evidentissimè percipere; cum præsertim meminerim me sæpe multa pro veris & certis habuisse, quæ postmodum aliis rationibus adductus falsa esse judicavi. Postquam verò percepi Deum esse, quia simul etiam intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumq; non esse fallacem; atq;

inde collegi illa omnia quæ clarè & distinctè percipio necessariò esse vera, etiamsi non attendam ampliùs ad rationes propter quas istud verum esse judicavi, modò tantum recorder me clarè & distinctè perspexisse, nulla ratio contraria afferri potest quæ me ad dubitandum impellat, sed veram & certam de hoc habeo scientiam; neque de hoc tantum, sed & de reliquis omnibus quæ memini me aliquando demonstrasse, ut de Geometricis & similibus: quid enim nunc mihi opponetur? Mene talem factum esse ut sæpe fallar? At jam scio me in iis quæ perspicuè intelligo falli non posse: mene multa aliàs pro veris & certis habuisse quæ postea falsa esseprehendi? atqui nulla ex iis clarè & distinctè perceperam, sed hujus regulæ veritatis ignarus ob alias causas fortè credideram, quas postea minùs firmas esse detexi. Quid ergo dicetur? anne (ut nuper mihi objiciebam) me fortè somniare, sive illa omnia quæ jam cogito non magis vera esse quàm ea quæ dormienti occurrunt? imo etiam hoc nihil mutat, nam certè quamvis somniarem, si quid intellectui meo sit evidens, illud omnino est verum. Atque ita planè video omnis scientiæ certitudinè & veritatem ab una veri Dei cognitione pendere, adèd ut priusquàm illum nossent, nihil de ulla alia re perfectè scire potuerim. Iam verò innumera tum de ipso Deo, aliisque rebus intellectualibus, tum etiam de omni illa natura corporea, quæ est puræ Matheseos objectum, mihi planè nota & certa esse possunt.

M E D I T A T I O V I.

De rerum materialium existentia, & reali mentis à corpore distinctione.

Reliquum est ut examinem an res materiales existant: & quidè jam ad minimum scio illas, quatenus sunt puræ Matheseos objectum, posse existere, quandoquidem ipsas clarè & distinctè percipio. Non enim dubium est quin Deus sit capax ea omnia efficiendi quæ ego sic percipiendi sum capax; nihilq; unquam ab illo fieri non posse judicavi, nisi propter hoc quòd illud à me distinctè percipi repugnaret. Præterea ex imaginandi facultate, quàm me uti experior dum circa res istas materiales versor, sequi videtur illas existere: nam attentius consideranti quidnam sit imaginatio, nihil aliud esse apparet quàm quædã applicatio facultatis cognoscitivæ ad corpus ipsi intimè præsens, ac proinde existens. Quod ut planè fiat, primò examino differentiam quæ est inter imaginationem & puram intellectionem. Nempe, exempli causâ, cum triangulum imaginor, non tantum intelligo illud esse figuram tribus lineis comprehensam, sed simul etiam istas tres lineas tanquam præsentis acie mentis intueor; atque hoc est quod imaginari appello. Si verò de chiliagono velim cogitare,

cogitare, equidè æquè benè intelligo illud esse figuram constantem mille lateribus, ac intelligo triangulum esse figuram constantem tribus, sed non eodè modo illa mille latera imaginor, sive tanquàm præsentia intueor: & quamvis tunc, propter consuetudinè aliquid semper imaginandi, quoties de re corporea cogito, figuram fortè aliquam confusè mihi repræsentem, patet tamè illam non esse chiliagonum, quia nulla in re est diversa ab eâ quam mihi etiam repræsentarem si de myriagono, aliave quavis figurâ plurimorum laterum cogitarem; nec quicquam juvat ad eas proprietates, quibus chiliagonum ab aliis polygonis differt, agnoscendas. Si verò de pentagono quæstio fit, possum quidem ejus figuram intelligere, sicut figuram chiliagoni, absq; ope imaginationis; sed possum etiam eandem imaginari, applicando scilicet aciem mentis ad ejus quinque latera, simulque ad aream iis contentam; & manifestè hîc animadverto mihi peculiari quadam animi contentione opus esse ad imaginandum; quàm nõ utor ad intelligendum: quæ nova animi contentio, differentiâ inter imaginationem, & intellectionem puram clarè ostendit. Ad hæc considero istam vim imaginandi quæ in me est, prout differt à vi intelligendi, ad mei ipsius, hoc est ad mentis meæ essentiam non requirit; nam quamvis illa à me abesset, procul dubio manerem nihilominus ille idem qui nunc sum; unde sequi videtur illam ab aliqua re à me diversa pendere; atque facillè intelligo, si corpus aliquod existat cui mens sit ita conjuncta ut ad illud veluti inspiciendum pro arbitrio se applicet, fieri posse ut per hoc ipsum res corporeas imaginer; adèd ut hic modus cogitandi in eo tantum à pura intellectione differat, quòd mens, dum intelligit, se ad seipsam quodammodo convertat, respiciatq; aliquam ex ideis quæ illi ipsi insunt; dum autè imaginatur, se convertat ad corpus, & aliquid in eo ideæ vel à se intellectæ, vel sensu perceptæ conforme intueatur. Facillè, inquam, intelligo imaginationem ita perfici posse, siquidem corpus existat, & quia nullus alius modus æquè conveniens occurrit ad illam explicandam, probabiliter inde conjicio corpus existere, sed probabiliter tantum, & quamvis accuratè omnia investigem, nondum tamen video ex eâ naturæ corporeæ ideâ distinctâ, quam in imaginatione mea invenio, ullum sumi posse argumentum quod necessariò concludat aliquod corpus existere.

Soleo vero alia multa imaginari præter illam naturam corpoream quæ est puræ Matheseos objectum, ut colores, sonos, sapes, dolorem & similia, sed nulla tam distinctè; & quia hæc percipio meliùs sensu, à quo videntur ope memoriæ ad imaginationem pervenisse;

ut c om-

ut commodius de ipsis agam, eadem operâ etiam de sensu est agendum, videndumq; an ex iis quæ isto cogitandi modo, quem sensum appello, percipiuntur, certum aliquod argumentum pro rerum corporearum existentia habere possim. Et primò quidem apud me hîc repetâ quænam illa sint quæ antehac ut sensu percepta vera esse putavi, & quas ob causas id putavi; deinde etiam causas expendam propter quas eadem postea in dubium revocavi; ac denique considerabo quid mihi nunc de iisdem sit credendum. Primò itaq; sensu me habere caput, manus, pedes, & membra cætera, ex quibus constat illud corpus quod tanquam mei partem, vel fortè etiam tanquam me totum spectabam; sensuque hoc corpus inter alia multa versari, à quibus variis commodis, vel incommodis affici potest, & commoda ista sensu quodam voluptatis, & incommoda sensu doloris metiebar. Atque præter dolorem & voluptatem sentiebam etiam in me famem, sitim, aliosque ejusmodi appetitus; itémque corporeas quasdam propensiones ad hilaritatem, ad tristitiam, ad iram, similesq; alios affectus; foris verò, præter corporum extensionem, & figuras, & motus, sentiebam etiam in illis duritiem, & calorem, aliásque tactiles qualitates; ac præterea lumen, & colores, & odores, & sapes, & sonos, ex quorum varietate cælum, terram, maria, & reliqua corpora ab invicem distinguebam: nec sanè absq; ratione ob ideas istarum omnium qualitatum quæ cogitationi meæ se offerebant, & quas solas propriè & immediatè sentiebam putabâ me sentire res quasdam à mea cogitatione planè diversas, nempe corpora à quibus ideæ istæ procederent; experiebar enim illas absq; ullo meo consensu mihi advenire, aded ut neque possem objectum ullum sentire, quamvis vellem, nisi illud sensus organo esset præsens; nec possem non sentire cum erat præsens; cumq; ideæ sensu perceptæ, essent multò magis vividæ & expressæ, & suo etiam modo magis distinctæ, quàm ullæ ex iis quas ipse prudens & sciens meditando effingebam, vel memoriæ meæ impressas advertebam, fieri non posse videbatur ut à me ipso procederent; ideòque supererat ut ab aliis quibusdâ rebus advenirent: quarum rerum cum nullam aliunde notitiam haberè quàm ex istis ipsis ideis, non poterat aliud mihi venire in mentè quàm illas iis similes esse: Atq; etiam quia recordabar me priùs usum fuisse sensibus quàm ratione, videbarnque ideas quas ipse effingebam non tam expressas esse, quam illæ erant quas sensu percipiebâ, & plerumq; ex earum partibus componi, facilè mihi persuadebam nullam planè me habere in intellectu, quam non prius habuissem in sensu. Non etiam sine ratione corpus illud, quod speciali

quodam

quodam jure meum appellabam, magis ad me pertinere quàm alia ulla arbitrabar; neq; enim ab illo poteram unquam sejungi, ut à reliquis; omnes appetitus & affectus in illo, & pro illo sentiebam; ac deniq; dolorem & titillationem voluptatis in ejus partibus, non autem in aliis extra illum positis advertebam. Cur verò ex isto nescio quo doloris sensu quædam animi tristitia, & ex sensu titillationis lætitia quædam consequatur, curve illa nescio quæ vellicatio ventriculi, quam famem voco, me de cibo sumendo admoneat, gutturis verò ariditas de potu, & ita de cæteris, non aliam sanè habebam rationem, nisi quia ita doctus sum à natura; neque enim ulla planè est affinitas (saltem quam ego intelligam) inter istam vellicationem, & cibi sumendi voluntatem, sive inter sensum rei dolorem inferentis, & cogitationem tristitiæ ab isto sensu exortæ. Sed & reliqua omnia quæ de sensuum objectis judicabam, videbar à natura didicisse: priùs enim illa ita se habere mihi persuaseram, quàm rationes ullas quibus hoc ipsum probaretur expendissem. Postea verò multa paulatim experimenta fidem omnem quam sensibus habueram labefactarunt, nam & interdum turres quæ rotundæ visæ fuerant è longinquo, quadratæ apparebant è propinquo, & statuæ permagnæ in eorum fastigiis stantes, non magnæ è terra spectanti videbantur; & talibus aliis innumeris in rebus sensuum externorum judicia falli deprehendebâ; nec externorum duntaxat, sed etiâ internorum, nam quid dolore intimius esse potest? atqui audiveram aliquando ab iis quibus crus aut brachiū fuerat abscissum, se sibi videri adhuc interdum dolorem sentire in ea parte corporis quæ carebant; ideòq; etiam in me non planè certum esse videbatur membrū aliquod mihi dolere, quamvis sentirem in eo dolorem. Quibus etiam duas maximè generales dubitandi causas nuper adjeci: prima erat, quòd nulla unquã dum vigilo me sentire crediderim, quæ non etiâ inter dormiendum possim aliquando putare me sentire; cumq; illa quæ sentire mihi videor in somnis, non credâ à rebus extra me positis mihi advenire, non advertebâ quare id potiùs crederè de iis quæ sentire mihi videor vigilando. Altera erat, quòd cum authorè meæ originis adhuc ignorarem, vel saltem ignorare me fingerè, nihil videbam obstare quòd minùs essem natura ita constitutus ut fallerer, etiam in iis quæ mihi verissima apparebant. Et quantum ad rationes quibus antea rerum sensibilium veritatem mihi persuaseram, non difficulter ad illas respondebâ. Cum enim viderer ad multa impelli à natura quæ ratio dissuadebat, non multùm fidendum esse putabâ iis, quæ à natura docentur, Et quamvis sensuum perceptiones à vo-

f

luntate

luntate mea non penderent, non idèò concludendum esse putabam illas à rebus à me diversis procedere, quia fortè aliqua esse potest in me ipso facultas, etsi mihi nondum cognita, illarum effectrix. Nunc autem postquam incipio me ipsum, meæque authorè originis meliùs nosse, non quidem omnia quæ habere videor à sensibus, puto esse temerè admittenda; sed neq; etiam omnia in dubium revocanda. Et primò quoniam scio omnia quæ clarè & distinctè intelligo, talia à Deo fieri posse qualia illa intelligo, satis est quòd possim unam rem absq; alterà clarè & distinctè intelligere, ut certus sim unã ab altera esse diversam, quia potest saltem à Deo seorsim poni; & non refert à qua potentia id fiat, ut diversa existimetur; ac proinde ex hoc ipso quòd sciam me existere, quòdq; interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertã, præter hoc solùm quòd sim res cogitans, rectè concludo meam essentiam in hoc uno consistere quòd sim res cogitans. Et quamvis fortasse (vel potiùs ut postmodum dicam, pro certo) habeã corpus quod mihi valde arctè conjunctum est, quia tamen ex una parte clarã & distinctã habeo ideam mei ipsius, quatenus sum tantùm res cogitans, non extensa; & ex alia parte distinctã ideam corporis, quatenus est tantùm res extensa, non cogitans, certum est me à corpore meo revera esse distinctum, & absq; illo posse existere. Præterea invenio in me facultates specialibus quibusdã modis cogitandi, puta facultates imaginandi, sentiendi, sine quibus totùm me possim clarè & distinctè intelligere, sed non vice versã illas sine me, hoc est sine substantia intelligente cui insint: intellectionem enim nonnullam in suo formali conceptu includunt, unde percipio illas à me, ut modos à re distingui. Agnosco etiam quasdam alias facultates, ut locum mutandi, varias figuras induendi, & similes, quæ quidem, non magis quàm præcedentes, absq; aliqua substantia cui insint possunt intelligi, nec proinde etiam absq; illa existere. Sed manifestum est has, siquidem existant, inesse debere substantiæ corporeæ sive extensæ, non autè intelligenti, quia nempe aliqua extensio, non autè ulla planè intellectio in earum claro & distincto conceptu continetur. Iam verò est quidè in me passiva quædam facultas sentiendi, sive ideas rerum sensibilibus recipiendi & cognoscendi, sed ejus nullum usum habere possem, nisi quædam activa etiã existeret, sive in me, sive in alio, facultas istas ideas producendi, vel efficiendi. Atq; hæc sanè in me ipso esse non potest, quia nullam planè intellectionem præsupponit, & me non cooperante, sed sæpe etiam invito ideæ istæ producuntur: ergo superest ut sit in aliqua substantia à me diversa, in qua quoniam omnis realitas vel

formaliter

formaliter, vel eminenter inesse debet quæ est objectivè in ideis ab ista facultate productis, (ut jam supra animadverti) vel hæc substantia est corpus, sive natura corporea, in qua nempe omnia formaliter continentur quæ in ideis objectivè; vel certè Deus est, vel aliqua creatura corpore nobilior in qua continentur eminenter: atqui cum Deus non sit fallax, omninò manifestum est illum nec per se immediatè istas ideas mihi immittere, nec etiam mediante aliquã creaturã, in qua earum realitas objectiva non formaliter, sed eminenter tantùm contineatur. Cum enim nullam planè facultatem mihi dederit ad hoc agnoscendum, sed contrà magnam propensionem ad credendum illas à rebus corporeis emitti, non video quã ratione posset intelligi ipsum non esse fallacem, si aliunde quàm à rebus corporeis emitterentur: ac proinde res corporeæ existunt. Non tamen fortè omnes tales omninò existunt, quales illas sensu comprehendo; quoniã ista sensuum comprehensio in multis valde obscura est, & confusa; sed saltem illa omnia in iis sunt quæ clarè & distinctè intelligo, id est omnia generaliter spectata quæ in puræ Matheseos objecto comprehenduntur. Quantum autem attinet ad reliqua quæ vel tantùm particularia sunt, ut quòd Sol sit talis magnitudinis, aut figuræ &c. vel minùs clarè intellecta, ut lumen, sonus, dolor, & similia, quamvis valde dubia & incerta sint, hoc tamen ipsum quòd Deus non sit fallax, quòdq; idcirco fieri non possit ut ulla falsitas in meis opinionibus reperiat, nisi aliqua etiam sit in me facultas à Deo tributa ad illam emendandam, certam mihi spem ostendit veritatis etiam in iis assequendæ. Et sanè nõ dubium est quin ea omnia quæ doceor à natura aliquid habeant veritatis: Per naturam enim generaliter spectatam nihil nunc aliud quàm vel Deum ipsum, vel rerum creatarum coordinationem à Deo institutam intelligo; nec aliud per naturam meam in particulari, quàm complexionem eorum omnium quæ mihi à Deo sunt tributa. Nihil autem est quod me ista natura magis expressè doceat quàm quòd habeam corpus, cui malè est cum dolore sentio; quod cibo, vel potu indiget, cum famem, aut sitim patior, & similia; nec proinde dubitare debeo, quin aliquid in eo sit veritatis. Docet etiã natura per istos sensus doloris, famis, sitis, &c. me non tantùm adesse meo corpori ut nauta adest navigio, sed illi arctissimè esse conjunctum, & quasi permixtum, adèò ut unum quid cum illo componam; alioqui enim cum corpus læditur, ego qui nihil aliud sum quàm res cogitans, non sentirem idcirco dolorem, sed puro intellectu læsionem istam perciperem, ut nauta visu percipit si quid in nave frangatur; & cum corpus cibo, vel potu indiget, hoc

f 2

ipsum

ipsum expressè intelligerem, non confusè famis & sitis sensus haberem. Nam certè isti sensus sitis, famis, doloris, &c. nihil aliud sunt quàm confusi quidã cogitandi modi ab unione & quasi permixtione mentis cum corpore exorti. Præterea etiam doceor à naturâ varia circa meum corpus alia corpora existere, ex quibus nonnulla mihi prosequenda sunt, alia fugienda. Et certè ex eo quòd valde diversos sentiam colores, sonos, odores, sapes, calorè, duritiem, & similia, rectè concludo, aliquas esse in corporibus, à quibus variæ istæ sensuū perceptiones adveniunt, varietates iis respondentes; etiam si fortè iis non similes; atque ex eo quòd quædam ex illis perceptionibus, mihi gratæ sint, aliæ ingratae, planè certū est meū corpus, sive potius me totū, quatenus ex corpore & mente sum compositus, variis commodis & incommodis à circumjacentibus corporibus affici posse. Multa verò alia sunt quæ etsi videar à naturâ doctus esse, non tamen revera ab ipsa, sed à consuetudine quadam inconsideratè judicandi accepi, atq; idèd falsa esse facilè contingit; ut quòd omne spatium, in quo nihil planè occurrit quòd meos sensus moveat, sit vacuum; quòd in corpore, exempli gratiã, calido aliquid sit planè simile ideæ caloris quæ in me est: in albo aut viridi sit eadem albedo aut viriditas quam sentio; in amaro aut dulci idem sapor, & sic de cæteris: quòd & astra & turre, & quævis alia remota corpora ejus sint tantum magnitudinis & figuræ, quam sensibus meis exhibent, & alia ejusmodi. Sed ne quid in hac re non satis distinctè percipiam accuratiùs debeo definire quid propriè intelligam cum dico me aliquid doceri à natura; nempe hîc naturam strictiùs sumo, quàm pro complexione eorum omnium quæ mihi à Deo tributa sunt; in hac enim complexione multa continentur quæ ad mentē solam pertinent, ut quòd percipiam id quòd factum est infectum esse non posse, & reliqua omnia quæ lumine naturali sunt nota, de quibus hîc non est sermo; multa etiam quæ ad solū corpus spectant, ut quòd deorsum tendat, & similia de quibus etiam non ago, sed de iis tantum quæ mihi ut composito ex mente & corpore à Deo tributa sunt: idèd; hæc natura docet quidem ea refugere quæ sensum doloris inferunt, & ea prosequi quæ sensum voluptatis, & talia: sed non apparet illã præterea nos docere ut quicquam ex istis sensuum perceptionibus sine prævio intellectus examine de rebus extra nos positis concludamus, quia de iis verum scire ad mentem solam, non autem ad compositum videtur pertinere. Ita quamvis stella non magis oculum meum quàm ignis exiguæ facis afficiat, nulla tamen in eo realis, sive positiva propensio est ad credendum illam non esse majorem, sed hoc

sine

sine ratione ab ineunte ætate judicavi; & quamvis ad ignē accedens sentio calorem, ut etiam ad eundē nimis propè accedens sentio dolorem, nulla profectò ratio est quæ suadeat in igne aliquid esse simile isti calori; ut neq; etiam isti dolori, sed tantummodò in eo aliquid esse, quòdcunq; demum sit, quòd istos in nobis sensus caloris vel doloris efficiat: & quamvis etiam in aliquo spatio nihil sit quòd moveat sensum, non idèd sequitur in eo nullum esse corpus, sed video me in his aliisq; permultis ordinē naturæ pervertere esse assuetum, quia nempe sensuum perceptionibus, quæ propriè tantum à naturâ datæ sunt ad menti significandū quænam composito, cujus pars est, commoda sint vel incommoda & eatenus sunt satis claræ & distinctæ, ut or tanquam regulis certis ad immediatè dignoscendum quænam sit corporum extra nos positum essentia, de quâ tamen nihil nisi valde obscurè & confusè significant. Atqui jam antè satis perspexi quâ ratione, non obstante Dei bonitate, judicia mea falsa esse contingat. Sed nova hîc occurrit difficultas circa illa ipsa quæ tanquam prosequenda vel fugienda mihi à natura exhibentur; atq; etiã circa internos sensus in quibus errores videor deprehendisse: Ut cum quis grato cibi alicujus sapore delusus venenum intus latens assumit: sed nempe tunc tantum à natura impellitur ad illud appetendum in quo gratus sapor consistit; non autè ad venenum quòd planè ignorat; nihilq; hinc aliud concludi potest quàm naturam istam non esse omnisciam: quòd non mirum, quia cum homo sit res limitata, non alia illi competit quàm limitatæ perfectionis. At verò non ratò etiã in iis erramus ad quæ à natura impellimur; ut cum ii qui ægrotant, potum, vel cibum appetunt sibi paulò post nociturum. Dici forsàn hîc poterit illos ob id errare quòd natura eorū sit corrupta: sed hoc difficultatè non tollit, quia non minus verè homo ægrotus creatura Dei est quàm sanus; nec proinde minus videtur repugnare illum à Deo fallacem naturam habere. Atq; ut horologium ex rotis, & ponderibus confectum non minus accuratè leges omnes naturæ observat, cum malè fabricatum est, & horas non rectè indicat, quàm cum omni ex parte artificis voto satisfacit: ita si considerè hominis corpus quatenus machinamētū quoddam est ex ossibus, nervis, musculis, venis, sanguine, & pellibus ita aptū & compositum, ut etiam si nulla in eo mens existeret, eosdem tamen haberet omnes motus qui nunc in eo non ab imperio voluntatis, nec proinde à mente procedunt; facilè agnosco illi æquè naturale fore, si, exempli causâ, hydrope laboret, eam faucium ariditatè pati, quæ sitis sensum menti inferre solet, atq; etiam ab illa ejus nervos, & reliquas partes ita dis-

f 3

poni

poni ut potum sumat ex quo morbus augeatur; quàm cum nullū tale in eo vitium est, à simili faucium siccitate moveri ad potum sibi utilē assumendum. Et quamvis respiciens ad præconceptum horologii usum dicere possim illud, cum horas non rectè indicat, à natura sua deflectere; Atq; eodem modo considerans machinamentum humani corporis tanquam comparatum ad motus qui in eo fieri solent, putē illud etiam à natura sua aberrare, si ejus fauces sint aridæ, cum potus ad ipsius conservationem non prodest; satis tamē animadverto hanc ultimam naturæ acceptionē ab altera multum differre; hæc enim nihil aliud est quàm denominatio à cogitatione mea hominem ægrotum, & horologium malè fabricatum, cum idea hominis sani, & horologii rectè facti comparante dependens, rebúsq; de quibus dicitur extrinseca; per illam verò aliquid intelligo quod revera in rebus reperitur, ac proinde nonnihil habet veritatis. At certè etiãsi respiciendo ad corpus hydrope laborans, sit tantum denominatio extrinseca cum dicitur ejus natura esse corrupta, ex eo quòd aridas habeat fauces, nec tamen egeat potu: respiciendo tamen ad compositum, sive ad mentē tali corpori unitam, non est pura denominatio, sed verus error naturæ quòd fitiat cū potus est ipsi nociturus; ideòq; hinc remanet inquirendū quo pacto bonitas Dei non impediatur quò minus natura sic sumpta sit fallax. Nempe imprimis hinc adverto magnam esse differentiã inter mentē & corpus, in eo quòd corpus ex natura sua sit semper divisibile; mens autem planè indivisibilis; nam sanè cum hanc considero, sive me ipsum quatenus sum tantum res cogitans, nullas in me partes possum distinguere, sed rē planè unam & integrã me esse intelligo: & quamvis toti corpori tota mens unita esse videatur, abscisso tamen pede, vel brachio, vel quavis alia corporis parte, nihil idè de mente subductū esse cognosco; neq; etiam facultates volendi, sentiendi, intelligendi, &c. ejus partes dici possunt, quia una & eadem mens est quæ vult, quæ sentit, quæ intelligit. Contrà verò nulla res corporea, sive extensa potest à me cogitari quam non facilè in partes cogitatione dividam, atq; hoc ipso illã divisibile esse intelligam: quod unū sufficeret ad me docendum mentē à corpore omninò esse diversam, si nondum illud aliunde satis sciré.

Deinde adverto mentē non ab omnibus corporis partibus immediatè affici, sed tantummodò à cerebro, vel fortè etiam ab una tantum exigua ejus parte, nempe ab ea in qua dicitur esse sensus communis; quæ quotiescunq; eodem modo est disposita, menti idem exhibet, etiam si reliquæ corporis partes diversis interim modis possint se habere, ut probant innumera experimenta quæ hinc recensere non est

est opus. Adverto præterea eam esse corporis naturam, ut nulla ejus pars possit ab alia parte aliquantū remota moveri, quin possit etiam moveri eodem modo à qualibet ex iis quæ interjacent, quamvis illa remotior nihil agat. Ut exempli causã in fune A, B, C, D, si trahatur ejus ultima pars D, non alio pacto movebitur prima A, quàm moveri etiã posset, si traheretur una ex intermediis B, vel C, & ultima D, maneret immota. Nec dissimili ratione, cum sentio dolorē pedis, docuit me Physica sensum illum fieri ope nervorum per pedem sparforum, qui inde ad cerebrū usq; funium instar extensi, dum trahuntur, in pede trahunt etiam intimas cerebri partes ad quas pertingunt, quendamq; motū in iis excitant, qui institutus est à natura ut mentē afficiat sensu doloris tanquã in pede existentis: sed quia illi nervi per tibiam, crus, lumbos, dorsum, & collū transire debent, ut à pede ad cerebrum perveniant, potest contingere, ut etiam si eorum pars quæ est in pede non attingatur, sed aliqua tantum ex intermediis, idè planè ille motus fiat in cerebro qui fit pede malè affecto; ex quo necesse erit ut mens sentiat eundem dolorem: & idem de quolibet alio sensu est putandū. Adverto deniq; quandoquidē unusquisq; ex motibus qui fiunt in eã parte cerebri quæ immediatè mentē afficit, non nisi unū aliquē sensum illi infert, nihil hac in re melius posse excogitari, quàm si eum inferat qui ex omnibus quos inferre potest ad hominis sani conservationē quam maximè, & quæ frequentissimè conducit; Experientiam autem testari tales esse omnes sensus nobis à naturã inditos; ac proinde nihil planè in iis reperiri, quod non Dei potentiam, bonitatēq; testetur. Ita exempli causã, cum nervi qui sunt in pede, vehementer & præter consuetudinem moventur, ille eorū motus per spinæ dorsi medullam ad intima cerebri pertingens, ibi menti signum dat ad aliquid sentiendum, nempe dolorem tanquam in pede existentē, à quo illa excitatur ad ejus causam ut pedi infestã, quantum in se est, amovendam. Potuisset verò natura hominis à Deo sic constitui ut ille idem motus in cerebro quidvis aliud menti exhiberet; nempe vel seipsum, quatenus est in cerebro; vel quatenus est in pede; vel in aliquo ex locis intermediis, vel deniq; aliud quidlibet; sed nihil aliud ad corporis conservationem æquè conduxisset. Eodè modo cum potu indigemus, quædam inde oritur siccitas in gutture nervos ejus movens, & illorum ope cerebri interiora; hincque motus mentē afficit sensu sitis, quia nihil in toto hoc negotio nobis utilius est scire quàm quòd potu ad conservationem valetudinis egeamus, & sic de cæteris. Ex quibus omninò manifestum est, non obstante immensã Dei bonitate, naturam hominis ut ex mente & corpore compositi

compositi non posse non aliquando esse fallacem. Nam si quæ causa non in pede, sed in alia quavis ex partibus per quas nervi à pede ad cerebrum porriguntur, vel etiam in ipso cerebro eundem planè motum excitet qui solet excitari pede male affecto, sentietur dolor tanquam in pede, sensusq; naturaliter fallitur, quia cum ille idem motus in cerebro non possit nisi eundem semper sensum menti inferre, multòq; frequentius oriri soleat à causa quæ lædit pedem, quàm ab alia alibi existente, rationi consentaneum est ut pedis potius, quàm alterius partis dolorem menti semper exhibeat. Et si quando faucium ariditas nõ ut solet ex eo quòd ad corporis valetudinè potius conducatur, sed ex contraria aliqua causa oriatur, ut in hydropico contingit, longè melius est illam tunc fallere, quàm si contra semper falleret cum corpus est bene constitutum, & sic de reliquis. Atq; hæc consideratio plurimum juvat non modò ut errores omnes quibus natura mea obnoxia est animadvertam, sed etiam ut illos aut emendare, aut vitare facilè possim. Nam sanè cum sciam omnes sensus circa ea quæ ad corporis commodum spectant multò frequentius verum indicare quàm falsum, possimq; uti ferè semper pluribus ex iis ad eandem rem examinandam; & insuper memoriã, quæ præsentia cum præcedentibus connectit; & intellectu, qui jam omnes errandi causas perspexit, non amplius vereri debeo ne illa quæ mihi quotidie à sensibus exhibentur sint falsa, sed hyperbolicæ superiorum dierum dubitationes ut risu dignæ sunt explodendæ; præsertim summa illa de somno, quem à vigilia non distinguebam; nunc enim adverto permagnum inter utrumq; esse discrimen in eo quòd nunquam infomnia cū reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria jungantur, ut ea quæ vigilantibus occurrunt; nam sanè si quis dum vigilo mihi de repente appareret, statimque postea dispareret, ut fit in somnis, ita scilicet ut nec unde venisset, nec quo abiret viderem, non immeritò spectrū potius, aut phantasma in cerebro meo effectū, quàm verū hominem esse judicarem. Cum verò eæ res occurrunt, quas distinctè unde, ubi, & quando mihi adveniant adverto, earumq; perceptionem absq; ulla interruptione cum tota reliqua vita connecto, planè certus sum non in somnis sed vigilantibus occurrere. Nec de ipsarum veritate debeo vel minimū dubitare, si postquam omnes sensus, memoriã & intellectum ad illas examinandas convocavi, nihil mihi quod cū cæteris pugnet ab ullo ex his nuntietur. Ex eo enim quòd Deus non sit fallax sequitur omnino in talibus me non falli. Sed quia rerum agendarū necessitas non semper tam accurati examinis moram concedit, fatendum est humanam vitam circa res particulares sæpe erroribus esse obnoxiam, & naturæ nostræ infirmitas est agnoscenda.

F I N I S.

P E T R I G A S S E N D I

D I S Q U I S I T I O

M E T A P H Y S I C A.

Seu

D U B I T A T I O N E S,

E T I N S T A N T I Æ:

Adversus

R E N A T I C A R T E S I I

Metaphysicam, & Responso.

A M S T E R O D A M I,

Apud I O H A N N E M B L A E V,

C I D I O C X L I V.